

Uluslararası Girişimsel Yönelim Üzerine Eleştirel Bir Literatür İncelemesi ¹

Ayşe Merve URFA ² - Cem Cüneyt ARSLANTAŞ ³

Başvuru Tarihi: 07.05.2021

Kabul Tarihi: 07.02.2022

Makale Türü: Derleme

Öz

Uluslararası girişimsel yönelim, işletmelerin uluslararasılaşma fırsatlarını belirlemesini ve kullanmasını sağlayan, uluslararası girişimcilik alanında en çok odaklanılan kavramlardan bir tanesidir. Bu çalışmanın amacı, uluslararası girişimsel yönelim kavramının incelenmesidir. Bu doğrultuda uluslararası girişimsel yönelim ile ilgili yapılmış olan mevcut akademik araştırmalar eleştirel literatür taraması ile incelenmiş, kavrama genel bir bakış sağlanmış ve ileride yapılacak çalışmalara yol haritası oluşturulmuştur. Bu kapsamda ilk olarak uluslararası girişimsel yönelim kavramsal olarak açıklanmış, ardından uluslararası girişimsel yönelim konusuyla ilgili 51 çalışma literatür taraması aracılığıyla incelenmiştir. Çalışmalar öncelikle yayımlandıkları dergiler ve dergi türlerine göre sınıflandırılmıştır. Yıllara göre yayın sayılarının dağılımı gösterildikten sonra, yayınların araştırma yöntemlerine göre sınıflandırması yapılmıştır. Uluslararası girişimsel yönelim ile ilişkilendirilen kavramlar bağımlı değişkenler, mediatör/moderatör değişkenler ve bağımsız değişkenler olarak incelenmiştir. Araştırma kapsamında incelenen çalışmaların çoğunlukla nicel yöntemlerden yararlandığı görülmüş; nicel çalışmalarda uluslararası girişimsel yönelim ölçümleme türleri ve ampirik çalışmaların örnekleme üzerine bilgiler verilmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda konuyla ilgili bulgular tartışılmış ve gelecek çalışmalar için önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Girişimsel Yönelim, Uluslararası Girişimcilik, Girişimcilik, Eleştirel Literatür İncelemesi

Atıf: Urfa, A. M. ve Arslantaş, C. C. (2022). Uluslararası girişimsel yönelim üzerine eleştirel bir literatür incelemesi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(1), 181-208.

¹ Bu çalışma etik kurul izin belgesi gerektirmemektedir.

² İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme Bölümü Doktora Öğrencisi, aysemerveurfa@gmail.com, ORCID: 0000-0002-5485-2845

³ İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme Bölümü, cuneyta@istanbul.edu.tr, ORCID: 0000-0001-9113-8731

A Critical Literature Review on International Entrepreneurial Orientation

Ayşe Merve URFA⁴ - Cem Cüneyt ARSLANTAŞ⁵

Submitted by: 07.05.2021

Accepted by: 07.02.2022

Article Type: Review

Abstract

International entrepreneurial orientation is one of the most focused concepts in the field of international entrepreneurship, enabling businesses to identify and exploit internationalization opportunities. The aim of this study is to examine the concept of international entrepreneurial orientation. Therefore, the current academic research on international entrepreneurial orientation has been examined through a critical literature review. An overview of the concept is provided and a roadmap is created for future studies. In this context, first, international entrepreneurial orientation was explained conceptually, and then 51 studies were examined through a literature review. Studies are primarily classified according to the journals. After that, the publications were classified according to the research methods. Concepts associated with international entrepreneurial orientation were examined as dependent variables, mediator/moderator variables, and independent variables. It was observed that the studies examined within the scope of the study mostly used quantitative methods. Quantitative studies were examined, and information was provided on the types of international entrepreneurial orientation measurements and the sample of empirical studies. As a result of the examinations, the findings related to the subject were discussed, and suggestions were made for future studies.

Keywords: *International Entrepreneurial Orientation, International Entrepreneurship, Entrepreneurship, Critical Literature Review*

⁴ İstanbul University School of Business Department of Business Administration-Department of Management Organization-PhD Candidate, aysemerveurfa@gmail.com, ORCID: 0000-0002-5485-2845

⁵ İstanbul University School of Business Department of Business Administration Department of Management Organization, cuneyta@istanbul.edu.tr, ORCID: 0000-0001-9113-8731

Giriş

Küreselleşme ve teknolojik ilerlemeler, küresel pazardaki rakip sayısını arttırarak firmaların uluslararası faaliyetlerinin incelenmesi konusunu gündeme getirmiştir. Bu bağlamda uluslararası girişimcilik, araştırmacılar tarafından önem verilen, yeni çalışma alanlarından bir tanesi olmuştur. Uluslararası girişimcilik “finansal, sosyal ve çevresel dahil olmak üzere değer yaratmaya yönelik yeni işler, modeller ve çözümler yaratmak için ulusal sınırların ötesindeki fırsatların tanımlanması, oluşturulması, değerlendirilmesi ve kullanılması” olarak tanımlanmıştır (Zahra, Newey ve Li, 2014, s. 141). Bu konu, uluslararası işletmecilik, girişimcilik (McDougall-Covin, Jones ve Serapio, 2014, s. 2) ve stratejik yönetim olmak üzere üç temel çalışma alanıyla bağlantılı olarak incelenmektedir (Wach, 2015, s. 12). Uluslararası girişimcilik çalışmaları genellikle uluslararası yeni girişimlere/küresel doğan işletmelere ve yerel firmaların uluslararasılaşma faaliyetlerine odaklanmakta (Dimitratos ve Jones, 2005, s. 119); özellikle KOBİ’ler olmak üzere firmanın uluslararasılaşma sürecinde kilit faktör olarak girişimcinin rolünü araştırmaktadır (Wach, 2015, s. 12).

Uluslararası girişimcilik alanında odaklanılan konulardan bir tanesi, başarılı uluslararası pazar girişi ile sonuçlanan “uluslararası girişimsel yönelim” kavramıdır (Covin ve Miller, 2014, s. 15). Küreselleşme ve dünya çapında girişimciliğe artan ilgi, araştırmacıları, farklı sosyo-kültürel bağlamlarda işletmenin girişimci yaklaşımının etkisini incelemeye yöneltmiştir. İşletmeler, fırsatlardan yararlanarak yeni uluslararası pazarlara başarılı bir şekilde girmek için güçlü girişimci davranış sergilemek zorunda kalmıştır. Uluslararası girişimsel yönelim, işletmelerin denizaşırı pazarlara yeni ürün ve hizmetler geliştirmesine, pazar payı ve performansı arttırmak için fırsatları tespit etmesine yardımcı olan girişimci davranış ve süreçler olarak tanımlanmıştır (Dai, Maksimov, Gilbert ve Fernhaber, 2014, s. 512). Uluslararası girişimsel yönelim araştırmalarında genellikle uluslararasılaşma eylemi ve yeni pazara giriş (dış pazarlara ihracat, yabancı ülkelerdeki yenilikçi eylemler, uluslararası ticari büyümeyi teşvik etme vb.) açısından girişimsel yönelime odaklanılmaktadır (Covin ve Miller, 2014, s. 14). Bu bağlamda, uluslararası girişimsel yönelim üzerine yapılan çalışmaların sayısı her geçen gün artsa da, konuyla ilgili kavramı detaylı bir şekilde tartışarak, çalışmaları inceleyen bir literatür taraması mevcut değildir. Bu bağlamda bu çalışmanın amacı, uluslararası girişimsel yönelim kavramını eleştirel literatür taraması yöntemiyle sistematik bir şekilde incelemektir. Eleştirel literatür taramasında öncelikle konuyla ilgili yapılmış çalışmalar hakkında bir ön araştırma yapılmış, çalışmalar metodolojik ve teorik olarak tablolar aracılığıyla ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Makale incelemeleri sonucunda çalışmalara dair tartışmalar yapılmış ve konuyla ilgili eksik kalan noktalara değinilmiştir. Gelecek çalışmalara yönelik metodolojik, bağlamsal, değişkenler ve teorik çerçeve kapsamında önerilerde bulunulmuştur. Bu araştırma ile mevcut literatürün kapsamlı bir şekilde anlaşılması sağlanmış ve ileride yapılacak araştırmalar için sağlam tanımlar ve temeller oluşturma imkanı sunulmuştur.

Kavramsal Çerçeve

Firmaların ulusal sınırları aşan ve uluslararası ticari büyümeyle sonuçlanan yeni pazarlara giriş yapmak için sergiledikleri girişimci davranış, uluslararası girişimsel yönelim olarak adlandırılmaktadır (Gupta, Pandey ve Sebastian, 2021, s. 75). Uluslararası girişimsel yönelim, uluslararası pazarlar kapsamında firmanın genel yenilikçiliğini ve proaktifliğini yansıtır. Yenilikçilik, yönetsel vizyon ve proaktiflik rekabetçi duruş ile ilişkilidir (Freeman ve Cavusgil, 2007, s. 3). Sundqvist ve diğerleri, (2012, s. 205), uluslararası girişimsel yönelimi “değer yaratmak için proaktif ve yenilikçi yöntemler kullanmak, risk almak, özerk eylemlerde bulunmak” olarak ifade etmektedir. Uluslararası girişimsel yönelim ile ulusal sınırların ötesinde fırsatları keşfetmek, hayata geçirmek, değerlendirmek ve kullanmak amaçlanmakta ve çeşitli şekillerde rakiplerden daha iyi performans göstermeye vurgu yapılmaktadır. Bu bağlamda, uluslararası girişimsel yönelim “firmanın uluslararası pazar arayışındaki genel proaktifliğini ve saldırganlığını yansıtan (Knight, 2001, s. 159), uluslararasılaşma sürecindeki engellerin üstesinden gelmesine yardımcı olan bir dizi özelliktir (Jones ve

Covielloya, 2005, s. 285). Yapılan tanımlamalar incelendiğinde kavrama iki bakış açısıyla yaklaşıldığı görülmektedir. Bu bakış açılarından ilkinde göre uluslararası girişimsel yönelim, girişimsel yönelim kavramından farklı bir yapı olarak ele alınmamaktadır. Aksine, "uluslararası", girişimsel yönelim fenomeninin araştırıldığı bir bağlam olarak incelenmektedir (Covin ve Miller, 2013, s. 14). Uluslararası girişimsel yönelim kavramına bir diğer bakış açısı ise uluslararası girişimcilik alanında yapılan çalışmalar sonucunda, bu kavramın tamamen farklı bir kavram olarak ele alınabilecek olmasıdır. Glavas ve Mathews (2014, s. 243), uluslararası girişimsel yönelimin, "işletmelerin sınır ötesi açılımlarını ve uluslararasılaşmasını incelemenin ve açıklamanın bir yolu olarak, uluslararası girişimcilik alanına genişletilebileceğini ifade etmiştir. Böylece uluslararası girişimsel yönelim yapısını oluşturan boyutların, girişimsel yönelimin yapısından farklı olma ihtimalinin oldukça yüksek olduğu vurgulanmıştır.

Uluslararası girişimsel yönelimle ilgili bakış açılarının farklılaşması, konunun derinlemesine incelenmesine sebep olmuştur. Bu bağlamda, Covin ve Miller (2014)'in konuyla ilgili yaptıkları kavramsal çalışma sonucunda, uluslararası girişimsel yönelim konusunun girişimsel yönelim ve uluslararası girişimcilik ile ilişkisi kapsamında tartışılması gerektiği belirtilmiştir. Sonuç olarak, uluslararası girişimsel yönelim, girişimsel yönelim yapısıyla ortak bazı temel unsurlara sahip olan ve bu yapının bir alt kategorisi olarak ele alınan bir kavramdır. Bu bağlamda, uluslararası girişimsel yönelim, yenilikçilik, proaktiflik, risk alma, özerklik ve rekabetçi saldırganlık olmak üzere beş boyutlu bir yapı göstermektedir. Fakat kavramdaki, "uluslararası" vurgusu nedeniyle boyutlarda birkaç ayırt edici özellik bulunmaktadır (Wach, 2015, s. 20). Örneğin, uluslararası girişimsel yönelimde yenilikçilik boyutunun daha farklı bir şekilde ele alındığı görülmektedir. Girişimsel yönelim boyutu olarak yenilikçilik, yeni ürün-hizmet inovasyonuna odaklanırken, uluslararası girişimsel yönelimde bu kavram genişleyerek yeni pazara girişe odaklanmaktadır (Covin ve Miller, 2014, s. 16). Proaktiflik ve büyüyen pazar beklentisiyle hareket etme, uluslararası fırsatların bulunduğu yerlere yönelik bir yönelmeyi içerdiğinden, uluslararası girişimsel yönelimin temel unsurlarından biridir (Wales, Gupta, Marino ve Shirokova, 2019, s. 99). Uluslararası girişimsel yönelim, uluslararası pazar tekliflerinden yararlanmayı ve uluslararası ortamlarda risk almayı içerir (Jantunen, Puumalainen, Saarenketo ve Kyläheiko, 2005, s. 226). Bu klasik boyutlar dışında özerklik ve rekabetçi saldırganlık gibi ek boyutlar, uluslararası girişimsel yönelimi açıklamada kullanılabilir (Wales ve diğerleri, 2019, s. 99). Özerklik, yeni pazara giriş teşvik eden ve girişimsel yönelimi uluslararasılaşma ve dış pazara giriş açısından tanımlayan bir boyut olarak ele alınmaktadır. Organizasyonel politikalar, prosedürler ve uygulamalar bu boyut bağlamında incelenmektedir. Rekabetçi saldırganlık ise bazı kültürlerde girişimciliğin bir boyutu olarak ele alınırken, bazı kültürlerde daha önemsiz bir boyut olarak karşımıza çıkmaktadır. Birçok kültürel bağlamda, rekabetçi saldırganlık girişimcilik çabaları dışında tutulmuştur. Daha çok işbirliği, ağ oluşturma ve yakın paydaş entegrasyonu gibi faktörler girişimcilik çabaları olarak değerlendirilmektedir (Covin ve Miller, 2014, s. 20; Wales ve diğerleri, 2019, s. 99). Bu faktörün kültürel bağlamda farklılaşması yine uluslararası girişimsel yönelim kavramının üzerinde durduğu konulardan bir tanesidir.

Genel olarak, uluslararası girişimsel yönelim, yeni bir şirket kurmak veya yeni bir işe başlamak isteyen girişimcinin kişisel özelliklerine bağlı olma eğilimindedir. Bununla birlikte, bu kavram kişisel yeteneklerle sınırlı olmayıp, tüm organizasyonun doğasında bulunan bir özelliktir. Bu nedenle, uluslararası girişimsel yönelimin etkisi, örgütsel kaynak ve operasyonel beceriler birleşimi sonucu oluşur (Yoon, Kim ve Dedahanov, 2018, s. 3). Bu bağlamda, uluslararası girişimsel yönelim hem bireysel hem de firma düzeyinde bir yapı olarak düşünülebilir (Covin ve Slevin, 2014, s. 17). Uluslararası girişimsel yönelim üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde, araştırmaların girişimci üzerinden bireysel düzeyde ele alındığı görülmektedir (Weerawardena, Mort, Liesch ve Knight, 2007, s. 299). Covin ve Slevin'e göre girişimci ya da kilit yönetici, organizasyonun girişimci davranmasının nedenidir. Bu sebeple bireysel düzeyde yapılan araştırmaların aynı zamanda firma seviyesinde ele alınabilecek bir kavram olarak da değerlendirilebileceği önerilmektedir (Covin

ve Slevin, 2014, s. 18). Konuyla ilgili yapılan bazı çalışmalar ise bireysel düzeydeki uluslararası girişimsel yönelimin, firma düzeyindeki girişimsel yönelim için bir öncül olduğunu ileri sürmektedir (Rialp, Rialp ve Knight, 2014, s. 21).

Uluslararası girişimsel yönelim işletmelere süreç ve uygulama kapsamında çeşitli faydalar sağlamaktadır. Raats ve Krakauer (2020, s. 55)'e göre uluslararası girişimsel yönelim ile işletmeler, yeni fırsatları belirlemek için çeşitli iş birlikleri oluşturmak, uluslararası ortaklar için kurumsal tazminat sistemleri geliştirmek, yeni ürün ve pazarlar için kaynak tahsisini ve riskleri tanımlamak, yeni uluslararası işleri araştırmak ve geliştirmek için yatırım garantisi sağlamak gibi konulara odaklanarak, uluslararası pazarlarda çeşitli avantajlar sağlamaktadır.

Metodoloji ve Literatür İnceleme Dizaynı

Bu çalışmanın amacı, uluslararası girişimsel yönelimin temelleri ve ilkeleri üzerine bir araştırma yapmaktır. Bu kapsamda literatür taraması yönteminden yararlanılmıştır. Literatür taramaları bir araştırma konusu, soru veya hipotezin belirlenmesini desteklemek; araştırmanın katkıda bulunacağı literatürü belirlemek ve araştırmayı bu literatür içerisindeki bağlama oturtmak; teorik kavramlar ve terminoloji hakkında bir anlayış oluşturmak; bir bibliyografya veya danışılan kaynakların listesinin oluşturulmasını kolaylaştırmak; yararlı olabilecek araştırma yöntemleri önermek; sonuçları analiz etmek ve yorumlamak konusunda önemlidir (Rowley ve Slack, 2004, s. 37). Çalışma kapsamında uygulanan literatür taraması Wach (2015, s. 11)'in kavramsal çalışmasında yararlandığı, Fisher (2010, s. 94) tarafından önerilen eleştirel bir literatür taramasına dayanmaktadır. Beş aşamalı olan model şu adımları kapsamaktadır:

(1)Konuyla ilgili yapılmış olan çalışmalar hakkında ön araştırma: Uluslararası girişimsel yönelim üzerine yapılmış olan çalışmalar Web of Science veri tabanı üzerinden “International Entrepreneurial Orientation” anahtar kelimesi ile aratılmıştır. Araştırma sonucunda 51 adet makaleye ulaşılmıştır. Ulaşılan tüm makaleler değerlendirmeye alınmıştır.

(2)Literatürü haritalama ve açıklama: Çalışmalar, metodolojik ve teorik olarak ayrıntılı bir şekilde incelenmiş, elde edilen bulgular tablolaştırılmıştır.

(3)Literatürün değerlendirilmesi: Tablolaştırılan çalışmalar ayrıntılı bir şekilde değerlendirilmiş ve tartışma yapılmıştır.

(4) Radikal eleştiri: Tartışma sonucunda özellikle konuyla ilgili eksik kalan yönler değerlendirilerek, geleceğe yönelik önerilerde bulunulmuştur.

(5)Özetleme ve yeniden gözden geçirme: Yapılan literatür taramasının en kritik noktaları sonuç kısmında özetlenmiş ve tekrar gözden geçirilmiştir.

Bu çalışma, kapsamı gereği etik kurul onayı gerektirmemektedir.

Literatür Taraması Sonucu Elde Edilen Bulgular

Araştırma kapsamında literatür taraması sonucu incelenen çalışmalar, bibliyometrik bulgular, araştırma yöntemine ilişkin bulgular, uluslararası girişimsel yönelim ile ilişkili değişkenlere ait bulgular, ölçek çalışmalarına ilişkin bulgular ve örneklem bilgilerine ilişkin bulgular başlıkları altında ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Makalelerin Bibliyometrik İncelemesine İlişkin Bulgular

Yapılan araştırmalar sonucunda inceleme kapsamına alınan 51 makalenin bibliyometrik incelemesi Tablo 1’de özetlenmektedir. Uluslararası girişimsel yönelim konusuyla ilgili yapılan çalışmaların 29 ayrı dergide yayımlandığı görülmektedir. Bu dergiler girişimcilik, pazarlama/uluslararası pazarlama, uluslararası işletmecilik, genel yönetim ve diğer alanlar olmak üzere 4 ana alana ayrılmıştır. Girişimcilik alanı %41’lik dergi oranı ile en çok çalışılan alan olarak belirlenmiştir. Çalışmaların bu alanda yapılmış olması uluslararası girişimsel yönelim kavramının doğası gereği girişimcilik başlığı altında inceleniyor olmasından kaynaklanmaktadır. Bu alanda en çok yayın yapılan dergi beş yayının yapılmış olduğu Journal of International Entrepreneurship dergisidir. Girişimcilik alanını %31’lik oran ile genel yönetim ve diğer alandaki dergiler takip etmektedir. Journal of Business Research dergisi dört yayın ile konuyla ilgili genel yönetim ve diğer alanında en çok yayın yapılan dergidir. Bu iki baskın çalışma alanı dışında, %18 oranında uluslararası işletmecilik alanına ait, %10 oranında pazarlama/uluslararası pazarlama alanına ait dergiler olduğu görülmektedir. Bulgular, Gupta ve diğerlerinin (2021, s. 78) yapmış olduğu bibliyometrik analize göre de tutarlılık göstermektedir.

Yazarlara yönelik bir inceleme yapıldığında, konuyla ilgili en çok çalışma yapmış olan yazarlar üç çalışma ile Dimitratos ve Hernandez olarak belirlenmiştir. Çalışmaların yıllara göre dağılımı incelendiğinde, araştırmaların 2004 yılında başladığı ve günümüze kadar devam ettiği görülmektedir. Uluslararası girişimsel yönelim konusuna olan ilginin son yıllarda daha çok arttığı gözükmedir. Makalelerin yıllara göre dağılımı Şekil 1’de ayrıntılı bir şekilde gösterilmektedir.

Tablo 1
Makalelerin Bibliyografik İncelemesi

Dergi Adı	Sayı	Yazar
Journal of International Entrepreneurship ^a	5	(Jantunen ve diğerleri, 2005); (Ripollés-Meliá, Menguzzato-Boulard ve Sánchez-Peinado, 2007); (Oyson, 2020); (Ahmed ve Brennan, 2019); (Etemad, 2015)
International Marketing Review ^b	4	(Styles, Kropp, Lindsay ve Shoham, 2006); (Gnizy, 2019); (Li, Qian, Qian ve Lu, 2018); (Sundqvist ve diğerleri, 2016)
Entrepreneurial Business and Economics Review ^a	4	(Raats ve Krakauer, 2020); (Allen, 2016); (Wach, 2015); (Kosala, 2015)
International Business Review ^c	4	(Acosta, Crespo ve Agudo, 2018); (Dimitratos Voudouris, Plakoyiannaki ve Nakos, 2012); (Dai ve Liu, 2009); (Glavas ve Mathews, 2014)
Journal of Business Research ^d	4	(Semrau, Ambos ve Kraus, 2016); (Martin ve Javalgi, 2016); (Hernández-Perlines, Moreno-García ve Yañez-Araque, 2016) (Gupta ve diğerleri, 2021)
Sustainability ^d	3	(Ruzzier, Douglas, Ruzzier ve Hojnik, 2020); (Wach, Głodowska ve Maciejewski, 2018); (Yoon ve diğerleri, 2018)
Entrepreneurship Theory and Practice ^a	2	(Brouthers, Nakos ve Dimitratos, 2015); (Covin ve Miller, 2014)
International Small Business Journal ^a	2	(Wales ve diğerleri, 2019); (Thanos, Dimitratos, ve Sapouna, 2017)

Tablo 1
Makalelerin Bibliyografik İncelemesi (Devamı)

Dergi Adı	Sayı	Yazar
Journal of World Business ^d	2	(Kuivalainen, Sundqvist ve Servais, 2007); (Gerschewski, Rose ve Lindsay, 2015)
Journal of Small Business Management ^a	2	(Swoboda ve Olejnik, 2016); (Birru, Runhaar, Zaalberg, Lans ve Mulder, 2019)
Journal of Business Venturing ^a	1	(Dai ve diğerleri, 2014)
Journal of Business & Industrial Marketing ^b	1	(Jin ve Cho, 2018)
European Management Journal ^d	1	(Calabrò, Campopiano, Basco ve Pukall, 2017)
Entrepreneurship & Regional Development ^a	1	(Lin, Cao ve Cottam, 2020)
International Entrepreneurship and Management Journal ^a	1	(Nummela, Vissak ve Francioni, 2020)
International Journal of Entrepreneurship and Innovation ^a	1	(Freixanet, Braojos, Rialp-Criado ve Rialp-Criado, 2020)
Journal of Korea Trade ^d	1	(Yoo, Kim ve Lee, 2019)
Administrative Sciences ^d	1	(Hernandez, 2019)
International Journal of Human Resource Management ^c	1	(De Mattos ve Salciuviene, 2019)
European Journal of International Management ^c	1	(Zucchella, Strange ve Mascherpa, 2019)
Thunderbird International Business Review ^c	1	(Boso, Annan, Adeleye, Iheanachor ve Narteh, 2018)
Frontiers in Psychology ^d	1	(Hernández-Perlines ve Xu, 2018)
Entrepreneurship & Regional Development ^a	1	(Boso, Oghazi ve Hultman, 2017)
Journal of Small Business and Enterprise Development ^a	1	(Bianchi, Glavas ve Mathews, 2017)
Information Systems Journal ^d	1	(Zhang, Sarker ve Sarker, 2013)
İktisat İşletme ve Finans ^d	1	(Kaya ve Ağca, 2009)
Critical Perspectives on International Business ^c	1	(Alvi, 2020)
Sage Open ^d	1	(Kurtulmuş, Katrinli ve Warner, 2020)
Journal of International Business Studies ^c	1	(Knight ve Cavusgil, 2004)
Toplam Makale Sayısı	51	

a: Girişimcilik Dergisi

b: Pazarlama/Uluslararası Pazarlama Dergisi

c: Uluslararası İşletmecilik Dergisi

d: Genel Yönetim Dergisi ve Diğer Dergiler

Şekil 1. Araştırma Kapsamında İncelenen Makalelerin Yıllara Göre Dağılımı

Araştırma Yöntemine İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında incelenen çalışmaların araştırma yöntemlerine dair bulgular Tablo 2’de özetlenmiştir.

Tablo 2

Makalelerin Araştırma Yöntemi

Araştırma Metodu	Makale	Referanslar
Kavramsal Çalışma	6	(Wales ve diğerleri, 2019); (Ruzzier ve diğerleri, 2020); (Allen, 2016); (Wach, 2015); (Kosala, 2015); (Covin ve Miller, 2014)
Literatür Taraması	1	(Etemad, 2015)
Bibliyometrik Çalışma	1	(Gupta ve diğerleri, 2021)
Ampirik Çalışma	43	(Acosta ve diğerleri, 2018); (Styles ve diğerleri, 2006); (Dai ve diğerleri, 2014); (Semrau ve diğerleri, 2016); (Martin ve Javalgi, 2016); (Jantunen ve diğerleri, 2005); (Ripollés-Meliá ve diğerleri, 2007); (Jin ve Cho, 2018); (Kuivalainen ve diğerleri, 2007); (Calabrò ve diğerleri, 2017); (Lin ve diğerleri, 2020); (Swoboda ve Olejnik, 2016); (Brouthers ve diğerleri, 2015); (Thanos ve diğerleri, 2017); (Hernández-Perlines ve diğerleri, 2016); (Nummela ve diğerleri, 2020); (Oyson, 2020); (Freixanet ve diğerleri, 2020); (Raats ve Krakauer, 2020); (Yoo ve diğerleri, 2019); (Ahmed ve Brennan, 2019); (Hernandez, 2019); (De Mattos ve Salciuviene, 2019); (Birru ve diğerleri, 2019); (Zucchella ve diğerleri, 2019); (Gnizy, 2019); (Wach ve diğerleri, 2018); (Yoon ve diğerleri, 2018); (Boso ve diğerleri, 2018); (Hernández-Perlines ve Xu, 2018); (Li ve diğerleri, 2018); (Boso ve diğerleri, 2017); (Bianchi ve diğerleri, 2017); (Sundqvist ve diğerleri, 2016); (Gerschewski ve diğerleri, 2015); (Zhang ve diğerleri, 2013); (Dimitratos ve diğerleri, 2012); (Dai ve Liu, 2009); (Kaya ve Ağca, 2009); (Alvi, 2020); (Kurtulmuş ve diğerleri, 2020); (Knight ve Cavusgil, 2004); (Glavas ve Mathews, 2014)
Nitel Çalışma	33	(Acosta ve diğerleri, 2018); (Styles ve diğerleri, 2006); (Dai ve diğerleri, 2014); (Semrau ve diğerleri, 2016); (Martin ve Javalgi, 2016); (Jantunen ve diğerleri, 2005); (Ripollés-Meliá ve diğerleri, 2007); (Jin ve Cho, 2018); (Kuivalainen ve diğerleri, 2007); (Calabrò ve diğerleri, 2017); (Lin ve diğerleri, 2020); (Swoboda ve Olejnik, 2016); (Brouthers ve diğerleri, 2015); (Thanos ve diğerleri, 2017); (Hernández-Perlines ve diğerleri, 2016); (Freixanet ve diğerleri, 2020); (Yoo ve diğerleri, 2019); (Ahmed ve Brennan, 2019); (De Mattos ve Salciuviene, 2019); (Birru ve diğerleri, 2019); (Zucchella ve diğerleri, 2019); (Wach ve diğerleri, 2018); (Yoon ve diğerleri, 2018); (Hernández-Perlines ve Xu, 2018); (Li ve diğerleri, 2018); (Boso ve diğerleri, 2017); (Bianchi ve diğerleri, 2017); (Sundqvist ve diğerleri, 2016); (Zhang ve diğerleri, 2013); (Dimitratos ve diğerleri, 2012); (Dai ve Liu, 2009); (Kaya ve Ağca, 2009); (Kurtulmuş ve diğerleri, 2020)
Nitel Çalışma	6	(Nummela ve diğerleri, 2020); (Oyson, 2020); (Raats ve Krakauer, 2020); (Hernandez, 2019); (Alvi, 2020); (Glavas ve Mathews, 2014)
Karma Yöntem Kullanan Çalışma	4	(Gerschewski ve diğerleri, 2015); (Gnizy, 2019); (Boso ve diğerleri, 2018); (Knight ve Cavusgil, 2004)

Tablo 2’de görüldüğü üzere yapılan çalışmaların %84’ü ampirik olarak yapılan çalışmalardan oluşmaktadır. Ampirik çalışmaların %77’si nicel, %14’ü nitel ve kalan çalışmalar karma araştırma yöntemi ile kurgulanmıştır. Araştırma kapsamındaki çalışmaların %12’si uluslararası girişimsel yönelimi kavramsal olarak incelerken, bir çalışma konuyla ilgili literatür taraması, bir çalışma ise bibliyometrik çalışma şeklinde yapılmıştır. Literatür

taraması üzerine yapılmış olan çalışma uluslararası girişimsel yönelimin uluslararası performans üzerindeki etkisini, *Journal of International Entrepreneurship* dergisinde yer alan dört makale bağlamında incelenmiştir. Araştırma kapsamında bir adet bibliyometrik çalışma mevcuttur. Bibliyometrik araştırmalar konuyla ilgili genel bir çerçeve sunarak konuyla ilgili detaylı incelemeler ve tartışmalarda bulunmamaktadır. Bu bağlamda mevcut çalışma hem kapsamı hem de detaylı incelemeler sebebi ile farklılık göstermektedir.

Uluslararası girişimsel yönelim ile ilgili literatür incelendiğinde çalışmaların çoğu nicel çalışmalardan oluşmaktadır. Fakat uluslararası girişimsel yönelim kavramını veya farklı ulusal bağlamlardaki doğasını ortaya çıkarmaya yardımcı olabilecek, nitel araştırma yöntemlerinin daha çok uygulanmasının konuyla ilgili katkı sağlayacağı düşünülmektedir (Covin ve Miller, 2014, s. 35).

Uluslararası Girişimsel Yönelim ile İlişkili Değişkenlere Ait Bulgular

Literatür taraması kapsamında ele alınan çalışmalarda değişkenlere dair bir haritalandırma yapmanın, iyi kurulmuş çoklu bağlantıları ve ilişkileri (hem doğrudan hem de başkaları tarafından yönetilen), öne çıkan kavramları, yapıları ve daha fazla araştırma ayrıntısına ihtiyaç duyulan konuları ayırt etmeye yardımcı olacağı belirtilmiştir (Etemad, 2015, s. 368). Araştırma kapsamında incelenen çalışmaların çoğunun nicel araştırma yöntemi ile kurgulanması sebebiyle, bu çalışmaların uluslararası girişimsel yönelim ile birlikte ele aldığı kavramlar Tablo 3'te ayrıntılı bir şekilde gösterilmiştir. Kavramlar bağımsız değişkenler, moderatör/mediatör değişkenler ve bağımlı değişkenler olarak gruplandırılmıştır.

Tablo 3 incelendiğinde, uluslararası girişimsel yönelimin sonuçları ile ilgili oldukça fazla ilişki kurulduğu görülmektedir. Yapılan çalışmaların %43'ü uluslararası girişimsel yönelimin performans üzerindeki etkilerine odaklanmıştır. Performans değişkeni, uluslararası performans, firma performansı, ihracat performansı ve inovasyon performansı başlıkları altında incelenmiştir. Anahtar kelimenin doğası gereği yapılan performans çalışmalarının çoğu uluslararası performans bağımlı değişken olarak ele almıştır. Uluslararası performans bazı çalışmalarda subjektif (Acosta ve diğerleri, 2018, s. 1131), bazı çalışmalarda objektif (Jantunen ve diğerleri, 2005, s. 231), bazı çalışmalarda ise hem subjektif hem de objektif kriterler (Boso ve diğerleri, 2018, s. 216; Gerschewski ve diğerleri, 2015, s. 565) ile ölçülmüştür. Uluslararası performans ele alan çalışmalar, performans göstergesi olarak en çok ihracat performansına odaklanmıştır (Boso ve diğerleri, 2018, s. 216; Hernández-Perlines ve Xu, 2018, s. 7; Birru ve diğerleri, 2019, s. 1178; Zucchella ve diğerleri, 2019, s. 462). İhracat performansı ihracat derecesi, ihracat kapsamı (Ahmed ve Brennan, 2019, s. 405) gibi faktörler bağlamında incelenmiştir. Bunun dışında odaklanılan uluslararası performans göstergeleri uluslararası sonuçlardan memnuniyet (Thanos ve diğerleri, 2017, s. 501), ana rakiplerle ilgili karşılaştırmalı performans (Acosta ve diğerleri, 2018, s. 1131), en önemli dış pazarın kârlılığı (Calabrò ve diğerleri, 2017, s. 242), uluslararası satış büyüklüğü, ROI, karlılık gibi finansal göstergeler (Swoboda ve Olejnik, 2016, s. 150; Brouthers ve diğerleri, 2015, s. 1171; Thanos ve diğerleri, 2017, s. 501; Hernández-Perlines ve diğerleri, 2016, s. 5386; Bianchi ve diğerleri, 2017, s. 184), toplam satışların yüzdesi olarak uluslararası satışlar, şirketin faaliyet gösterdiği ülke sayısı (Jantunen ve diğerleri, 2005, s. 231), uluslararası firmaların stratejik sonuçları (Gnizy, 2019, s. 330), uluslararası şube sayısı (Yoon ve diğerleri, 2018, s. 7) gibi faktörler üzerinde durmuştur.

Uluslararası girişimsel yönelimin en çok ilişki kurulduğu kavramlardan bir diğeri genel firma performansı ve uluslararasılaşmadır. Uluslararasılaşma üzerine yapılan çalışmalar uluslararasılaşma hızı, uluslararasılaşma kapsamı, uluslararasılaşma aşaması gibi faktörlere odaklanmıştır. Kuivalainen ve diğerleri (2007, s. 255), uluslararası bağlamda hem ana ülke hem de uluslararası girişimsel yönelimin, firmalardaki büyüme stratejisi ve performans farklılıklarını açıklayan öncüller olarak görülebileceğini ifade etmiştir. Bu bağlamda uluslararası girişimsel yönelimin gerek uluslararası performans, gerekse genel performans kriterlerini ve uluslararasılaşmayı olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır (Brouthers ve diğerleri, 2015, s. 1176;

Thanos ve diğerleri, 2017, s. 503; Yoo ve diğerleri, 2019, s. 167; Allen, 2016, s. 101). Bu varsayımın aksini iddia eden çalışmalar da mevcuttur. Örneğin Jantunen ve diğerleri (2005, s. 236), yapmış oldukları çalışmalarında uluslararası girişimsel yönelim-performans arasında ilişki olmadığını ileri sürmüştür.

Araştırma kapsamında incelenen çalışmalarda uluslararası girişimsel yönelimin öncülleri olarak uluslararasılaşma derecesi, uluslararasılaşma hızı, firmanın uluslararası olup olmaması gibi firma seviyesindeki faktörlerin yanı sıra; küresel zihniyet, eğitim seviyesi, girişimcilik bilgisi gibi bireysel düzeydeki faktörlere de bakılmıştır. Örneğin firmanın uluslararası olup olmaması uluslararası girişimsel yönelimi etkilemektedir. Yeni dış pazarlara girmek, firmalarda yenilikçi ve proaktif bir tutum gerektirir (Knight ve Cavusgil, 2004, s. 129). Moderatör/mediatör değişkenler bazında ise kültür, çevre, rekabet, siyasallık gibi değişkenlere yer verildiği görülmektedir. Değişkenler bazındaki yayınlara göre ayrıntılı bilgiler Tablo 3'te gösterilmektedir.

Tablo 3

Çalışmaların Uluslararası Girişimsel Yönelim ile İlişkisi

Bağımsız Değişken	Moderatör/Mediatör Değişken	Bağımlı Değişken
Uluslararasılaşma (Ripollés-Meliá ve diğerleri, 2007)	Performans Tabanlı Kültür/Sosyal Yönden Destekleyici Kültür (Semrau ve diğerleri, 2016)	Uluslararası Performans (Acosta ve diğerleri, 2018) (Jantunen ve diğerleri, 2005) (Calabrò ve diğerleri, 2017) (Swoboda ve Olejnik, 2016) (Brouthers ve diğerleri, 2015) (Thanos ve diğerleri, 2017) (Hernández-Perlines ve diğerleri, 2016) (Gnizy, 2019) (Yoon ve diğerleri, 2018) (Boso ve diğerleri, 2018) (Hernández-Perlines ve Xu, 2018) (Bianchi ve diğerleri, 2017) (Gerschewski ve diğerleri, 2015) (Ahmed ve Brennan, 2019) (Birru ve diğerleri, 2019) (Zucchella ve diğerleri, 2019)
Uluslararasılaşma Hızı (Ripollés-Meliá ve diğerleri, 2007)	Rekabet Yoğunluğu (Martin ve Javalgi, 2016)	Firma Performansı (Styles ve diğerleri, 2006) (Semrau ve diğerleri, 2016) (Martin ve Javalgi, 2016) (Dai ve Liu, 2009) (Kaya ve Ağca, 2009) (Kurtulmuş ve diğerleri, 2020)
Uluslararasılaşma Derecesi (Ripollés-Meliá ve diğerleri, 2007)	Uluslararası İşbirlikleri (Brouthers ve diğerleri, 2015)	İnovasyon Performansı (Freixanet ve diğerleri, 2020)
Küresel Doğanlık Derecesi (Kuivalainen ve diğerleri, 2007)	Siyasallık (Thanos ve diğerleri, 2017)	Uluslararasılaşma Kapsamı (Dai ve diğerleri, 2014) (Ripollés-Meliá ve diğerleri, 2007) (Wach ve diğerleri, 2018) (Boso ve diğerleri, 2017)
Yönetim Yapısının Açıklık Derecesi (Calabrò ve diğerleri, 2017)	Uluslararası Düşmanlık (Thanos ve diğerleri, 2017)	Uluslararasılaşma Hızı (Calabrò ve diğerleri, 2017)
Küresel Zihniyet (Lin ve diğerleri, 2020)	Rekabet Stratejisi (Hernández-Perlines ve diğerleri, 2016)	Uluslararasılaşma Derecesi (Wach ve diğerleri, 2018)
Bilgi Toplama ve Görüntüleme (Swoboda ve Olejnik, 2016)	Açık İnovasyon (Freixanet ve diğerleri, 2020)	Uluslararası Ağ Faaliyetleri (Lin ve diğerleri, 2020)
Planlama (Swoboda ve Olejnik, 2016)	Sosyal Medya Kullanımı (Freixanet ve diğerleri, 2020)	Uluslararası Bilgi Edinme Faaliyetleri (Lin ve diğerleri, 2020)
Eğitim Seviyesi (De Mattos ve Salciuvienė, 2019)	İhracat Pazar Yönelimi (Birru ve diğerleri, 2019)	Uluslararası Girişimcilik Fırsatlarının Farkına Varılması (Bianchi ve diğerleri, 2017)
Büyük Veri Kullanımı (Gnizy, 2019)	Bilgi(Pazar bilgisi, Ağ bilgisi, Kültürel Bilgi, Girişimcilik bilgisi) (Wach ve diğerleri, 2018)	Ağ Kurma Yeteneği (Acosta ve diğerleri, 2018) (Yoon ve diğerleri, 2018)
Girişimcilik Bilgisi (Wach ve diğerleri, 2018)	Ağ Yeteneği (Yoon ve diğerleri, 2018)	Pazar Yönelimi (Acosta ve diğerleri, 2018)
İstenen Performans Düzeyi (Li ve diğerleri, 2018)	Kaynak Dönüştürme Yeteneği (Boso ve diğerleri, 2018)	Pazarlama Yetenekleri (Martin ve Javalgi, 2016) (Jin & Cho, 2018)
	Çevre (Hernández-Perlines ve Xu, 2018)	Teknolojik Yetenekler (Jin ve Cho, 2018) (Zhang ve diğerleri, 2013) (Knight ve Cavusgil, 2004)
	Emme Kapasitesi (Hernández-Perlines ve Xu, 2018)	Bilgi Toplama ve Görüntüleme (Swoboda ve Olejnik, 2016)
	Yabancılaşma Eğilimi (Li ve diğerleri, 2018)	Planlama (Swoboda ve Olejnik, 2016)
	Ev Sahibi Ülke Pazar Potansiyeli (Li ve diğerleri, 2018)	Rekabet Stratejisi (Hernández-Perlines ve diğerleri, 2016)
	Uluslararası Pazarlama Kanalı Yönetimi Yeteneği (Boso ve diğerleri, 2017)	İşbirliği Yapma Çekiciliği (De Mattos ve Salciuvienė, 2019)
	Yurda Geri Dönen Girişimci/ Yerel Girişimci (Dai ve Liu, 2009)	Sosyal Medya Kullanımı (Freixanet ve diğerleri, 2020)
	İnformel Kurumsal Çerçeve (Kurtulmuş ve diğerleri, 2020)	Girişimcilik Faaliyetleri (Yoo ve diğerleri, 2019)
		Benzersiz Ürün Geliştirme (Knight ve Cavusgil, 2004)
		Kaliteye Odaklanma (Knight ve Cavusgil, 2004)
		Yabancı Distribütör Yetkinliklerinden Yararlanmak (Knight ve Cavusgil, 2004)

Ölçek Çalışmalarına İlişkin Bulgular

Uluslararası girişimsel yönelim üzerine yapılan tartışmalardan bir tanesi de ölçek çalışmaları üzerine olmuştur. Bu bağlamda araştırma kapsamında incelenen nicel çalışmaların uluslararası girişimsel yönelimi nasıl ölçtüğü üzerine yapılan inceleme, Tablo 4’te özetlenmiştir. Ampirik araştırmaların çoğu, araştırmalarında Covin ve Slevin (1989, s. 86) tarafından önerilen girişimsel yönelim ölçeğini kullanmışlardır. Ölçek proaktiflik, yenilikçilik ve risk alma olmak üzere 3 boyuttan ve dokuz maddeden oluşmaktadır. Bu bağlamda uluslararası girişimsel yönelim, girişimsel yönelimden farklı bir şekilde ele alınmamış olup, birçok çalışma uluslararası bağlamı bile ölçeğe eklemeyerek, mevcut girişimsel yönelim ölçeğini kullanmıştır. Covin ve Slevin (1989, s. 86)’in ölçeğinden sonra çalışmalarda en çok kullanılan ölçek Knight ve Çavuşgil’in (2004, s. 139) ölçeği olmuştur. Bu ölçek girişimsel yönelim ölçeğinden farklı olarak, uluslararası girişimsel yönelim başlığı altında tek boyutlu bir yapı olarak ele alınmıştır. Araştırma kapsamında uluslararası girişimsel yönelim ölçeği olarak Zhou ve diğerleri (2010, s. 895), Jambulingam ve diğerleri (2005, s. 39), Boso ve diğerleri (2012, s. 672) ve Gnizy ve Shoham (2014, s. 75) çalışmalarından yararlanılmıştır. Araştırma sonucunda bazı çalışmalarda birden çok ölçekten uyarlamalar yapılarak yararlanıldığı görülmüştür. Bu çalışmalar nicel araştırmaların %42’lik kısmını oluşturmaktadır. Araştırmalarda kullanılan ölçekler incelendiğinde çoğunun proaktiflik, risk alma ve inovasyon boyutlarını içeren çok boyutlu bir yapı gösterdiği görülmektedir. Çalışmaların ele aldığı boyutların ayrıntısı Tablo 4’te gösterilmektedir.

Örnekleme Bilgilerine İlişkin Bulgular

Çalışma kapsamında ampirik çalışmaların örnekleme bilgileri incelenmiş ve Tablo 5’te özetlenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda ampirik çalışmaların daha çok KOBİ’ler üzerine yapıldığı görülmüştür. KOBİ’ler üzerine yapılmış çalışmalar, ampirik çalışmaların %74’ünü oluşturmaktadır. Bu durum Keupp ve Gassmann (2009, s. 608)’in uluslararası girişimcilik üzerine yaptığı literatür incelemesi ile tutarlılık göstermektedir. Çalışmaya göre uluslararası girişimcilik konusunda yapılan ampirik çalışmaların çoğunun küçük ölçekli yeni girişimlere odaklandığı görülmektedir. Yapılan çalışmaların odaklandıkları ülkeler incelendiğinde en çok A.B.D. ve Çin üzerine çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Çalışmaların geneli tek bir ülkeye odaklanırken, çok az bir kısmı birden fazla ülkeyi çalışmaya dahil etmiştir. Ampirik araştırmalar sektörel bazda incelendiğinde çalışmaların çoğunun karışık sektörler üzerine odaklandığı görülmektedir. Tek bir sektöre odaklanan çalışmaların çoğunun üretim sektörü üzerinde araştırma yaptığı görülmektedir. Üretim sektörü dışında yüksek teknolojili sektörler, hizmet sektörü, tekstil sektörü, turizm sektörüne odaklanan çalışmalar mevcuttur. Ampirik çalışmaların % 17’sinde sektör belirtilmemiştir.

Tablo 4

Nicel Çalışmalarda Uluslararası Girişimsel Yönelim Ölçümleme Türleri Hakkında Bilgi

Yazar Bilgisi	Makale	İncelenen Boyutlar	Ölçek Bilgisi
(Dai ve diğerleri, 2014) (Semrau ve diğerleri, 2016) (Ripollés-Meliá ve diğerleri, 2007) (Lin ve diğerleri, 2020) (Thanos ve diğerleri, 2017) (Hernández-Perlines ve diğerleri, 2016) (Wach ve diğerleri, 2018) (Hernández-Perlines ve Xu, 2018) (Kaya ve Ağca, 2009)	9	Proaktiflik, Yenilikçilik, Risk Alma	Covin ve Slevin (1989) girişimsel yönelim ölçeği kullanılmıştır.

Tablo 4

Nicel Çalışmalarda Uluslararası Girişimsel Yönelim Ölçümleme Türleri Hakkında Bilgi (Devamı)

Yazar Bilgisi	Makale	İncelenen Boyutlar	Ölçek Bilgisi
(Calabrò ve diğerleri, 2017) (Bianchi ve diğerleri, 2017) (Zhang ve diğerleri, 2013) (Dai ve Liu, 2009) (Kurtulmuş ve diğerleri, 2020)	5	Girişimsel yönelim, uluslararası girişimsel yönelim olarak ele alınmıştır ve boyutlu bir yapı göstermemektedir	Knight ve Cavusgil'in (2004) uluslararası girişimsel yönelim ölçeği kullanılmıştır.
(Acosta ve diğerleri, 2018); (Jin ve Cho, 2018)	2	Proaktiflik, Yenilikçilik, Risk Alma	Zhou, Barnes, ve Lu (2010)'un uluslararası girişimsel yönelim ölçeğini kullanılmıştır.
(Freixanet ve diğerleri, 2020) (Birru ve diğerleri, 2019)	2	Proaktiflik, Yenilikçilik, Risk Alma	Uluslararası girişimsel yönelimi ölçümlemek için Knight ve Cavusgil, (2004); Zhou (2007) ölçekleri kullanılmıştır.
(Styles ve diğerleri, 2006)	1	Yenilikçilik	Covin ve Slevin, (1989); Khandwalla, (1977); Miller ve Friesen, (1982); Lumpkin ve Dess, (1996) ölçeklerinden yararlanılarak ölçek oluşturulmuş ve kullanılmıştır.
(Martin ve Javalgi, 2016)	1	Proaktiflik, Yenilikçilik, Risk Alma	Yenilikçilik boyutu Hurley ve Hult (1998) ölçeği; risk alma ve proaktiflik Morgan ve Strong (2003) ölçeği kullanılmıştır.
(Jantunen ve diğerleri, 2005)	1	Proaktiflik, Yenilikçilik, Risk Alma	Naman ve Slevin (1993) ve Wiklund (1998)' un ölçeğinden uyarladıkları ölçeği kullanmışlardır. Bu ölçek ise, Covin ve Slevin (1989) ile Miller ve Friesen (1982) tarafından geliştirilen ölçekten uyarlanmıştır.
(Kuivalainen ve diğerleri, 2007)	1	Proaktiflik, Yenilikçilik, Risk Alma	Proaktiflik ve risk alma için Jambulingham ve diğerleri (2005) 'ın ölçeği, rekabetçi agresiflik için Narver ve Slater's (1990) ölçeği kullanılmıştır.
(Swoboda ve Olejnik, 2016)	1	Proaktiflik, Yenilikçilik, Risk Alma	Uluslararası girişimsel yönelimi ölçümlemek için Covin ve Slevin (1989), Miller ve Friesen (1982), Knight ve Cavusgil (2004) ölçekleri kullanılmıştır.
(Brouthers ve diğerleri, 2015)	1	Proaktiflik, Yenilikçilik, Risk Alma	Girişimsel yönelimi ölçümlemek için Jantunen ve diğerleri (2005)'nın ölçeği kullanılmıştır.
(Yoo ve diğerleri, 2019)	1	Proaktiflik, Yenilikçilik, Risk Alma	Girişimsel yönelimi ölçümlemek üzere, Anderson ve Eshima'nın (2013) ölçeği kullanılmıştır. Bu ölçek ise Covin ve Slevin (1989) tarafından geliştirilen ölçeğin uyarlamasıdır.
(Ahmed ve Brennan, 2019)	1	Proaktiflik, Yenilikçilik, Risk Alma	Uluslararası girişimsel yönelimi ölçümlemek için Covin ve Slevin (1989), Miller (1983) ve Miller ve Friesen (1982) ölçekleri kullanılmıştır.
(Zucchella ve diğerleri, 2019)	1	Proaktiflik, Yenilikçilik, Risk Alma	Girişimsel yönelimi ölçümlemek için Weerawardena ve diğerleri (2007, 2013) ölçekleri kullanılmıştır.
(Gnizy, 2019)	1	Girişimsel yönelim, uluslararası girişimsel yönelim olarak ele alınmıştır ve boyutlu bir yapı göstermemektedir.	Uluslararası girişimsel yönelimi ölçümlemek için Gnizy ve Shoham (2014)'ün ölçeği kullanılmıştır.
(Yoon ve diğerleri, 2018)	1	Proaktiflik, Yenilikçilik, Risk Alma	Uluslararası girişimsel yönelimi ölçümlemek için Wright ve Ricks (1994) ve McDougall ve diğerleri (2003)'nün ölçeği kullanılmıştır.

Tablo 4

Nicel Çalışmalarda Uluslararası Girişimsel Yönelim Ölçümleme Türleri Hakkında Bilgi (Devamı)

Yazar Bilgisi	Makale	İncelenen Boyutlar	Ölçek Bilgisi
(Boso ve diğerleri, 2018)	1	İhracata yönelik ürün yenilikçiliği (iki bileşenle: ürün yenilik yoğunluğu ve ürün yenilikçiliği radikalliği), ihracat riski alma, ihracat ilerlemesi, ihracatta rekabetçi agresiflik ve ihracat özerkliği.	İhracatçı girişimsel yönelimi ölçümlemek için Boso ve diğerleri (2012) ölçeği kullanılmıştır.
(Li ve diğerleri, 2018)	1	Proaktiflik, Yenilikçilik, Risk Alma, Rekabetçi Agresiflik	Uluslararası girişimsel yönelimi ölçümlemek için Jambulingam ve diğerleri (2005) ölçeği kullanılmıştır.
(Boso ve diğerleri, 2017)	1	Proaktiflik, Yenilikçilik, Risk Alma, Rekabetçi Agresiflik, Otonomi	Uluslararası girişimsel yönelimi ölçümlemek için Jambulingam ve diğerleri (2005) ve Boso ve diğerleri (2012) ölçekleri kullanılmıştır.
(Kuivalainen ve diğerleri, 2007)	1	Proaktiflik, Yenilikçilik, Risk Alma, Rekabetçi Agresiflik, Otonomi	Uluslararası girişimsel yönelimi boyutlarından otonomi, proaktiflik, risk alma ve yenilikçilik ölçümlemek için Jambulingam ve diğerleri (2005); rekabetçi agresiflik boyutunu ölçümlemek için Narver ve Slater (1990) ve Jaworski ve Kohli (1993) ölçekleri kullanılmıştır.
(Gerschewski ve diğerleri, 2015)	1	Küresel Vizyon Ve Azim, Yenilikçilik Ve Proaktiflik	Uluslararası girişimsel yönelimi ölçümlemek için Knight ve Cavusgil (2004), Hughes ve Morgan (2007) ölçekleri kullanılmıştır.
(Dimitratos ve diğerleri, 2012)	1	Risk Alma, Yenilikçilik	Uluslararası yenilik eğilimini ölçümlemek için Miller ve Friesen'in (1982); Uluslararası risk tutumunu ölçümlemek için Khandwalla'dan (1977) ölçeği kullanılmıştır.

Tablo 5

Ampirik Çalışmaların Örneklemi Üzerine Bilgiler

Yazar Bilgisi	Çalışılan Ülke	Firma Büyüklüğü/Türü	Çalışılan Endüstri	Örneklem Büyüklüğü
(Acosta ve diğerleri, 2018)	Meksika	KOBİ	Karışık sektörler	161
(Styles ve diğerleri, 2006)	Güney Afrika	%80'i Küresel İşletmeler	Doğan Belirtilmemiş	539
(Dai ve diğerleri, 2014)	Ulusal Bağımsız İşletmeler Federasyonu'nda listelenen ülke şirketleri	KOBİ	Karışık sektörler	500
(Semrau ve diğerleri, 2016)	A.B.D., Hollanda, Çin, Malezya, Hindistan, Almanya, İspanya	KOBİ	Belirtilmemiş	1248
(Martin ve Javalgi, 2016)	Meksika	KOBİ	Yüksek Teknolojili Sektörler	260
(Jantunen ve diğerleri, 2005)	Finlandiya	KOBİ	Karışık sektörler	217
(Ripollés-Meliá ve diğerleri, 2007)	İspanya	Büyük Ölçekli İşletmeler	Karışık sektörler	155

Tablo 5

Ampirik Çalışmaların Örnekleme Üzerine Bilgiler (Devamı)

Yazar Bilgisi	Çalışılan Ülke	Firma Büyüklüğü/Türü	Çalışılan Endüstri	Örneklem Büyüklüğü
(Jin ve Cho, 2018)	Kore	KOBİ	Hizmet sektörü	470
(Kuivalainen ve diğerleri, 2007)	Finlandiya	Küresel Doğan İşletmeler	Belirtilmemiş	185
(Calabrò ve diğerleri, 2017)	Almanya	Aile İşletmesi/Orta ve Büyük Ölçekli İşletmeler	Belirtilmemiş	133
(Lin ve diğerleri, 2020)	Çin	KOBİ	Karışık sektörler	208
(Swoboda ve Olejnik, 2016)	Almanya	KOBİ	Üretim sektörü	604
(Brouthers ve diğerleri, 2015)	İngiltere ve A.B.D.	KOBİ	Karışık sektörler	162
(Thanos ve diğerleri, 2017)	Yunanistan	KOBİ	Karışık sektörler	208
(Hernández-Perlines ve diğerleri, 2016)	İspanya	Aile İşletmesi/İşletme büyüklüğü belirtilmemiş	Belirtilmemiş	174
(Nummela ve diğerleri, 2020)	İtalya	KOBİ	Üretim sektörü	1
(Oyson, 2020)	Yeni Zelanda	KOBİ	Karışık sektörler	12
(Freixanet ve diğerleri, 2020)	İspanya	KOBİ	Karışık sektörler	128
(Raats ve Krakauer, 2020)	Brezilya	KOBİ	Hava sporları sektörü	4
(Yoo ve diğerleri, 2019)	Seul	KOBİ	Belirtilmemiş	316
(Ahmed ve Brennan, 2019)	Bangladeş	Firma büyüklüğü belirtilmemiş	Tekstil Sektörü	159
(Hernandez, 2019)	Portekiz ve İspanya	Küçük Ölçekli İşletme	Karışık sektörler	23
(De Mattos ve Salciuviene, 2019)	Brezilya	KOBİ	Biyoteknoloji sektörü	49
(Birru ve diğerleri, 2019)	Etiyopya	Çalışma çoğunlukla KOBİ'lerden oluşuyor fakat büyük ölçekli firmalar da örnekleme dahil edilmiş.	Üretim sektörü	159
(Zucchella ve diğerleri, 2019)	İtalya	KOBİ	Üretim sektörü	214
(Gnizy, 2019)	İsrail	KOBİ, Orta Ölçekli, Büyük Ölçekli İşletmeler	Karışık sektörler	187+9
(Wach ve diğerleri, 2018)	Polonya	KOBİ, Orta Ölçekli, Büyük Ölçekli İşletmeler	Karışık sektörler	355
(Yoon ve diğerleri, 2018)	Güney Kore	KOBİ	Teknoloji odaklı firmalar	334
(Boso ve diğerleri, 2018)	İngiltere ve Nijerya	KOBİ	Karışık sektörler	22+375
(Hernández-Perlines ve Xu, 2018)	İspanya	Aile İşletmesi/Firma büyüklüğü belirtilmemiş	Belirtilmemiş	218
(Li ve diğerleri, 2018)	Kanada	KOBİ	Karışık sektörler	237
(Boso ve diğerleri, 2017)	Gana	KOBİ	Karışık sektörler	214
(Bianchi ve diğerleri, 2017)	Şili	KOBİ	Karışık sektörler	233
(Sundqvist ve diğerleri, 2016)	Yeni Zelanda ve Finlandiya	Bilgi verilmemiş.	Belirtilmemiş	594
(Gerszewski ve diğerleri, 2015)	Avustralya ve Yeni Zelanda	Küresel Doğan ve Diğer Firmalar/KOBİ	Karışık sektörler	310+8

Tablo 5

Ampirik Çalışmaların Örnekleme Üzerine Bilgiler (Devamı)

Yazar Bilgisi	Çalışılan Ülke	Firma Büyüklüğü/Türü	Çalışılan Endüstri	Orneklem Büyüklüğü
(Zhang ve diğerleri, 2013)	Çin ve A.B.D.	Küresel İşletmeler/KOBİ	Doğan Belirtilmemiş	136
(Dimitratos ve diğerleri, 2012)	İngiltere ve A.B.D.	Orta Ölçekli İşletmeler	Karışık sektörler	162
(Dai ve Liu, 2009)	Çin	KOBİ	Yüksek teknoloji sektörler	711
(Kaya ve Ağca, 2009)	Türkiye	KOBİ, Orta Ölçekli, Büyük Ölçekli İşletmeler	Üretim sektörü	94
(Alvi, 2020)	Çin	Belirtilmemiş	Karışık sektörler	14
(Kurtulmuş ve diğerleri, 2020)	Türkiye	KOBİ	Belirtilmemiş	180
(Knight ve Cavusgil, 2004)	A.B.D.	Küresel Doğan İşletmeler	Karışık sektörler	203
(Glavas ve Mathews, 2014)	Avustralya	KOBİ	Turizm sektörü	8

Tartışma ve Gelecek Çalışmalara Yönelik Öneriler

Uluslararası girişimsel yönelim ile ilgili çalışmalar incelendiğinde öncelikle kavramsal olarak bir karmaşa olduğu görülmektedir. Bazı çalışmalar kavramı girişimsel yönelimden hiçbir şekilde farklı tutmazken, bazı çalışmalar girişimsel yönelimi uluslararası bağlamda ele alarak, klasik girişimsel yönelim boyutlarına "ihracat pazarları", "bu yabancı ülkede" veya "bu yabancı ülkenin pazar yerinde" (Dimitratos ve diğerleri, 2012, s. 718) ifadelerini eklemektedir. Uluslararası girişimsel yönelimde odak noktası uluslararasılaşma ve yeni pazarlara giriş konuları olmaktadır. Raats ve Krakuer (2020, s. 55), uluslararası girişimsel yönelimi, yeni pazarlara ve yeni ürünlerin piyasaya sürülmesine yönelik örgütsel girişimler olarak tanımlayarak, süreç ve uygulama olarak iki kısımda incelemektedir. Süreçler, uluslararası ortaklar için örgütsel ücretlendirme sistemleri geliştirmek; yeni uluslararası işletmelerin araştırılması ve geliştirilmesi için yatırımların garanti altına alınmasını sağlamak; yeni fırsatları ve satışları belirlemek için işbirliklerinin oluşturulması; yenilikler, ürün testleri ve tanıtımlar için gerekli olan kaynak tahsisini ve riskleri tanımlama olarak sıralanmıştır. Uygulamalar ise dağıtım kanallarının oluşturulması ve ticari satışlara, etkinliklere ve ticari ağlara katılım, uluslararası ticareti teşvik etmek için kurumlara katılım, pazar bilgisi olarak belirtilmiştir. Araştırma kapsamında incelen çalışmaların çoğunun uluslararası faaliyetlerle ilgili olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, uluslararası girişimsel yönelim kavramı uluslararası girişimcilik konu başlığı altında ayrı bir kavram olarak incelenebilmektedir. Uluslararası girişimsel yönelim konusu ile ilgili gelecek çalışmaların hangi noktalara odaklanması gerektiği metodolojik öneriler, bağlamsal öneriler, ele alınan değişkenler ve teorik öneriler başlıkları altında incelenecektir.

Metodolojik Öneriler

Özellikle son yıllarda yapılan çalışmalar uluslararası girişimsel yönelimi açıklamaya yönelik boyutları inceleyerek, bu konuda araştırmalar yapmıştır. Ruzzier ve diğerleri (2020, s. 7) yeni girişimcilerin uluslararasılaşması için kavramsal bir model geliştirmiş ve uluslararası girişimsel yönelim kavramı yerine, uluslararası girişimcilik niyeti kavramının kullanılması gerektiğini belirtmiştir. Bu bağlamda, uluslararası girişimcilik niyeti, girişimcinin sürdürülebilirlik, öğrenme, risk, işten zevk alma ve iş çabası konusundaki tutumlarından etkilenmektedir. Ayrıca yeni veya mevcut bir girişimin uluslararasılaşmasıyla sonuçlanabilecek firma düzeyinde girişimsel yönelimi etkileyeceğini belirtmiştir (Ruzzier ve diğerleri, 2020, s. 12). Raats ve Krakuer (2020, s. 51) çalışmalarında, yükselen ekonomilerden dış pazarlara ulaşmaya çalışan KOBİ'lerin uluslararası girişimsel yönelimini karakterize eden uygulamaları keşfetmeyi amaçlamışlardır. Bu bağlamda

Dess ve Lumpkin (2005, s. 153)'in boyutlarından yola çıkarak uluslararası girişimsel yönelim boyutlarını proaktiflik, risk alma, yenilikçilik, rekabetçi agresiflik, otonomi olarak sıralamışlardır. Bu boyutlarda odak nokta dış pazarlar, uluslararasılaşma, uluslararası rakipler gibi uluslararası bağlam olmuştur. Konuyla ilgili ölçek çalışmaları genellikle tek bir ülkeye odaklanarak gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda ölçek ile ilgili dikkat edilmesi gereken noktalardan biri bazı boyutların bazı ülkelerde daha farklı etki yaratabileceğidir (Freixanet ve diğerleri, 2020, s. 10; De Mattos ve Salciuviene, 2019, s. 2017; Li ve diğerleri, 2018, s. 1026). Ayrıca bu boyutların birbiri ile olan ilişkisi ayrı bir araştırma sorusunu ortaya çıkarmaktadır. Örneğin, “bir girişimci, güçlü bir proaktiflik ve yenilikçilik ile yabancı bir pazara girdiğinde, proaktifliği ve yenilikçiliği risk alma tutumunu güçlendirecek mi yoksa zayıflatacak mı?” ya da benzer şekilde, “girişimcinin risk alma tutumu, yenilikçilik ve proaktiflik arasındaki etkileşimi nasıl kontrol edecek?” (Li ve diğerleri, 2018, s. 1026) sorularını araştırmak konuyla ilgili daha derin bilgiler elde edilmesine yardımcı olacaktır.

Uluslararası girişimsel yönelim boyutlarıyla ilgili en büyük sıkıntı Covin ve Slevin (2014, s. 25)'in çalışmasında belirttiği totolojik problemlerdir. Yapılan çalışmaların daha çok uluslararası girişimsel yönelim ve uluslararası performans arasındaki ilişki üzerine olduğu görülmektedir. Bunun üzerine Frishammar ve Andersson, (2009, s. 68) bazı ölçek maddelerinin birbirini tekrarladığını ve aynı faktörü ölçtüğünü belirtmiştir. Bu durum geleneksel girişimsel yönelim ölçeği (örn. Covin ve Slevin, 1989, s. 86) kullanıldığında ortaya çıkmamaktadır. Burada önemli olan nokta bağımlı değişken seçiminde anlamlı ilişkiler kurabilmektir (Covin ve Slevin, 2014, s. 25).

Araştırma kapsamında incelenen çalışmaların çoğu, araştırmalarını kesitsel olarak gerçekleştirmiş ve bu durumu bir kısıt olarak belirtmiştir. Bu bağlamda gelecekte yapılacak araştırmaların boylamsal olarak gerçekleştirilmesinin daha faydalı olacağını ileri sürmüşlerdir (Semrau ve diğerleri, 2016, s. 1931; Ripollés-Meliá ve diğerleri, 2007, s. 80; Brouthers ve diğerleri, 2015, s. 1183; Styles ve diğerleri, 2006, s. 516). Boylamsal çalışmalar incelenen konunun zaman içindeki gelişimini ele alan ve en az iki kere tekrarlanan araştırmalardır. Bu araştırmalar, uzun zaman aralıklarında, bazı durumlarda onlarca yıl boyunca aynı olguyu ölçen araştırmaları içerir. Bu bağlamda daha kesin sonuçların elde edilmesi mümkün olmaktadır. Fakat fazla zaman alması ve maliyet kısıtı nedeniyle birçok araştırmada tercih edilmemektedir.

Gelecek çalışmalarda özellikle nitel araştırma yöntemlerinden vaka analizleri gibi tekniklerden yararlanmak, uluslararası girişimsel yönelimin anlaşılmasında daha faydalı olacaktır. Vaka çalışmaları, firmaların farklı bağlamlarda girişimsel yönelim düzeylerini ayarlayıp ayarlamadıklarını, her boyutun daha sonra uluslararasılaşmayı ne ölçüde teşvik ettiğini ve bu tür stratejik hareketlere karşılık gelen sonuçları keşfetmek için yararlı olabilir.

Metodolojik kısıtlar ile ilgili bir diğer nokta ise özellikle büyük ölçekli işletmelerde araştırma yapanların, tek bir kişiden veri alarak araştırmayı firma düzeyinde gerçekleştirmesidir (Ripollés-Meliá ve diğerleri, 2007, s. 80). Bu bağlamda, özellikle büyük ölçekli firmaları ele alacak araştırmaların üst yönetimde yer alan birden çok kişiden veri toplaması, firma düzeyindeki varsayımların yapılabilmesi için daha doğru sonuçlar ortaya çıkaracaktır.

Bağlamsal Öneriler

Yapılan literatür taraması sonucunda gelecek çalışmalara yönelik bağlamsal önerilerde bulunulmuştur. Özellikle uluslararası girişimsel yönelim boyutlarından hangilerinin dış pazara girişi yönlendirdiğinin, farklı bağlamlarda araştırılmasının gerekli olduğu belirtilmektedir (Wales ve diğerleri, 2019, s. 101). Uluslararası girişimsel yönelim kavramı üzerine yapılan çalışmaların birçoğunun tek bir ülkeye odaklandığı görülmektedir (Jantunen ve diğerleri, 2005, s. 238). Bu bağlamda elde edilen sonuçların her kültüre genellenebilirliği

konusunda sıkıntı yaşanmaktadır (Martin ve Javalgi, 2016, s. 2049). Gelecekte yapılacak çalışmaların kültür sınıflandırması kapsamında ele alınması (örn. GLOBE kümesi gibi), bu kültür gruplarında kritik, kültüre has değerlere hitap eden boyutların oluşmasına yardımcı olacaktır (Covin ve Miller, 2014, s. 24). Farklı kültürlerin incelenmesi adına odaklanılabilecek noktaları Covin ve Miller, (2014, s. 29) kültürel değerler ve ulusal dini değerler; ulusal ekonomik kalkınma; diasporalar ve ırk ayrımı; ulusal ekonomik endüstri ve kurumsal gelişme olarak sıralamıştır. Burada odaklanılabilecek noktalardan bir diğeri çevresel faktörlerdir (Wales ve diğerleri, 2019, s. 101). Örneğin firmaların uluslararasılaşma derecesinin ve performansının itici gücü olarak uluslararası girişimsel yönelim etkisini hangi kültürel, bölgesel ve yerel faktörlerin etkilediği; çatışma, yolsuzluk veya yasadışı ortamların etkisi gelecek çalışmalarda incelenebilecek konulardır.

Gelecek çalışmalarda özellikle ülke karşılaştırmalarına gidilmesinin alana katkı sağlayacağı ileri sürülmektedir. Uluslararası girişimsel yönelim kavramı az gelişmiş, gelişmekte olan ve gelişmiş ülkelerde farklı olarak işlevsellik göstermektedir. Örneğin az gelişmiş ülkelerden ihracat yapan firmalar, önemli gümrük vergisi ve tarife dışı engellerle karşı karşıya kalabilmektedir. Ayrıca az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin çoğunda karmaşık yasal düzenlemeler, uluslararası operasyonları destekleyen az gelişmiş kurum ve yapılar mevcuttur (Birru ve diğerleri, 2019, s. 1185). Bu bağlamda, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yapılan çalışmaların eş zamanlı olarak gelişmiş ülkelerde de yapılarak karşılaştırılmalarına gidilmesi (Styles ve diğerleri, 2006, s. 516; Jin ve Cho, 2018, s. 595; Birru ve diğerleri, 2019, s. 1185) az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere uluslararası girişimcilik alanında neler yapabilecekleri konusunda yön gösterici olacaktır. Gelişmiş ekonomilerdeki muadillerinin aksine, gelişmekte olan ülkelere faaliyet gösteren ihracatçı firmalar çoğunlukla, kaynak kısıtlaması, uluslararası deneyim eksikliği, pazarlama bilgisi ve bilgi eksikliğine sahip küçük ve orta ölçekli işletmelerdir ve bu işletmeler büyük ölçüde birincil emtia ihracatına bağımlıdır (Birru ve diğerleri, 2019, s. 1185). Bu bağlamda, az gelişmiş, gelişmekte olan ve gelişmiş ülke sınıflandırmalarına giderek karşılaştırmalar yapmak alana katkı sağlayacaktır.

Gelişmiş bir ülke, gelişmekte olan ülke pazarında faaliyet gösterecekse, bu ülke özelliklerine hakim olması, kaynak ve yeteneklerini bu doğrultuda kurgulaması gerekmektedir. Firmaların odaklanması gereken yetenekler, girmeyi seçtiği belirli uluslararası pazarlarla ilgili olabilir (örneğin, gelişmiş ülkelere karşı gelişmekte olan ülkeler). Bu nedenle, gelecekteki çalışmalar, giriş pazarlarının potansiyel rolünü belirlemeye odaklanabilir (Jin ve Cho, 2018, s. 595). Araştırma kapsamında incelenen çalışmaların çoğunlukla gelişmiş ülkelere A.B.D., gelişmekte olan ülkelere Çin'e odaklandığı görülmektedir. Bu bağlamda, gelecek çalışmaların bu ülkeler dışındaki gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere odaklanmaları genellemeler yapabilmek adına önemlidir. Ayrıca uluslararasılaşma faaliyetinin gerçekleştirileceği ülkelerin yanı sıra, menşe ülkelerin de uluslararasılaşma sırasında uluslararası girişimsel yönelimi nasıl etkilediği de odaklanması gereken noktalardan bir diğeri (Wales ve diğerleri, 2019, s. 101). Gelişmiş ya da gelişmekte olan ülke sınıflandırması yapıp karşılaştırılsa da, bu ülke gruplarının kendi içinde de bir takım farklılıklarının olduğu görülmektedir. Bu farklılıklarda en büyük etken kültürel farklılıklar olarak değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda, gelecek çalışmalarda ele alınabilecek konulardan bir diğeri kültürdür. Uluslararası girişimsel yönelim ile ilgili özellikle Arap ülkeleri veya Latin Amerika ülkelerinde az sayıda çalışma mevcuttur. Bu ülkeler gibi kültürel olarak farklı ülke gruplarından veri toplayarak karşılaştırmalara gitmek alana katkı sağlayacaktır (Thanos ve diğerleri, 2017, s. 507). Yeni girişe yol açan inançlar, tercihler ve davranışlar incelenerek, farklı kültürel bağlamlarda 'girişimci olma' eylemini ayırt etmeye yönelik araştırmalar yapılabilir. Bu bağlamda, kültür, karar verme ve uluslararası girişimsel yönelim arasındaki etkileşim ortaya konabilir (Allen, 2016, s. 100).

Araştırma kapsamında incelenen çalışmaların bir kısmının coğrafi olarak avantajlı ülkeler üzerinde (örneğin Almanya) gerçekleştirildiği görülmektedir (Calabrò ve diğerleri, 2017, s. 246). Bu bağlamda, coğrafi olarak avantajlı olmayan ülkelerin uluslararası girişimcilik faaliyetlerinden nasıl etkilendiğini incelemek gelecek

çalışmaların konusu olabilmektedir. Burada önemli olan faktörlerden bir diğeri ülkelerin kurumsal ve yasal faktörlerinin uluslararası girişimcilik faaliyetlerini nasıl etkilediğidir (Boso ve diğerleri, 2017, s. 22; Boso ve diğerleri, 2018, s. 224). Çalışmaların politik, ekonomik, sosyokültürel, teknolojik, legal ve doğal çevre faktörlerini göz önünde bulundurarak araştırılması alana katkı sağlayacaktır. Örneğin Kuzey Amerika ve Asya tamamen farklı bir ekonomik ortamda yer aldığından, bu bölgelerin özellikleri ve uluslararası girişimsel yönelimleri aynı örüntüde ilerlemiyor olabilir. İleride yapılacak çalışmalar, uluslararasılaşma yöneliminin firmanın rekabet ettiği bölgeye göre farklılaşp farklılaşmadığını araştırabilir (Calabrò ve diğerleri, 2017, s. 246). Yöneticilerin ihracat eğilimleri de ülkelerin içinde bulunduğu çevresel faktörlerden etkilenebilmektedir (Boso ve diğerleri, 2018, s. 224). Uluslararası girişimsel yönelimin, rekabetin yoğun olduğu, çevrenin sürekli ve hızlı bir şekilde değiştiği ortamlarda daha baskın olduğu görülmektedir. Bu bağlamda çevresel dinamiklerin farklı olduğu sektörler (örn. hizmet sektörü vs. üretim sektörü Yoo ve diğerleri, 2019, s. 169) incelenerek karşılaştırılabilir (Swoboda ve Olejnik, 2016, s. 157; Dai ve diğerleri, 2014, s. 520).

Araştırmalarda bağlamsal olarak odaklanılabilecek noktalardan birisi, ele alınan firmaların yaşı ve büyüklüğü ile ilgilidir. Uluslararası girişimsel yönelim ile ilgili sonuçların çeşitli yaş ve büyüklükteki firmalar için geçerli olup olmadığının belirlenmesi gelecek çalışmaların odaklanılabileceği konulardan biridir (Dai ve diğerleri, 2014, s. 520; Freixanet ve diğerleri, 2020, s. 10). Firmaların yaşıyla bağlantılı olarak uluslararasılaşma deneyimi araştırılabilecek bir diğer konudur. Yapılan araştırmalarda uluslararasılaşma deneyimi olan ve olmayan firmaların incelenirken farklılaştığı sonucuna varılmıştır. Yeni uluslararasılaşan ya da uluslararasılaşma konusunda deneyimli olan işletmelerin karşılaştırılmalı olarak incelenmesi, uluslararası girişimsel yönelimi açıklamada önemli bir etken olabilmektedir (Brouthers ve diğerleri, 2015, s. 1183; Ahmed ve Brennan, 2019, s. 416). Bu bağlamda, uluslararası girişimsel yönelimin, uluslararasılaşma faaliyetleri üzerindeki etkisinin endüstri olgunlaştıkça nasıl değiştiğinin incelenmesi alana katkı sağlayacaktır.

Yapılan literatür taraması sonucunda çalışmaların çoğunlukla KOBİler üzerine yapıldığı görülmektedir. Ele alınan KOBİler aynı zamanda aile işletmesi, küresel doğan işletme gibi kategorilerde de incelenmektedir. Bu bağlamda, özellikle uluslararasılaşma süreci konusunda diğer KOBİlere göre farklı adımları izleyen ve gün geçtikçe önemi artan küresel doğan işletmelere odaklanmak, gelecek çalışmalarda incelenebilecek bir diğer konudur (Kuivalainen ve diğerleri, 2007, s. 265; Gerschewski ve diğerleri, 2015, s. 572). Knight ve Çavuşgil (2005, s. 19), uluslararası girişimsel yönelimin küresel doğan firmalarda önemli bir organizasyon kültürü niteliği olduğunu öne sürmektedir. Ayrıca konuyla ilgili Oyson (2020, s. 23), küresel doğanlar ve bölgesel doğanlar olarak bir ayrıma gitmiş, bu konunun uluslararası girişimsel yönelim bakış açısıyla incelenebileceğini ileri sürmüştür. Aile işletmesi sınıflandırması ile ilgili, Nummela ve diğerleri (2020, s. 25), aile işletmeleri ve diğer işletmelerin uluslararasılaşma sürecinde girişimci davranışlar nasıl farklılık gösteriyor, sorusuna odaklanılabileceğini belirtmiştir. Aile üyeleri ve aile dışı üyelerin uluslararasılaşma sürecinde girişimsel yönelim davranışları, konuyla ilgili incelenebilecek noktalardan bir diğeridir (Calabrò ve diğerleri, 2017, s. 246).

Araştırma kapsamında incelenen çalışmalarda odaklanılması gereken konulardan birinin girişimcilik türleri üzerine olduğu görülmektedir. Günümüzde oldukça önemli bir konu olan göçmen ve mülteci girişimcilik konuları, uluslararası girişimsel yönelim kapsamında incelenebilmektedir. Ulusötesi girişimcilik başlığı altında ayrı bir araştırma alanı olarak ele alınan, göçmen ve mülteci girişimciliği çalışmaları gelecek çalışmalarda odaklanılabilecek noktalardan bir diğeridir (Kosala, 2015, s. 79). Özellikle göçmen ve mülteci girişimcilikte, girişimcilerin girişimcilik faaliyetlerine başlama motivasyonu, diğer girişimcilerden farklılaşmaktadır. Bu bağlamda, yapılacak çalışmaların uluslararası girişimcilik boyutlarının kapsamını genişleteceği düşünülmektedir.

Ele Alınan Değişkenler ve Teorik Öneriler

Araştırma kapsamında incelenen nicel çalışmalarda değişkenlere dair ayrıntılı inceleme yapılmış ve ele alınan değişkenler Tablo 3'te özetlenmiştir. Uluslararası girişimsel yönelim birçok değişken ile ilişkilendirilse de gelecek çalışmalarda ele alınabilecek değişkenler mevcuttur. Bu bağlamda, uluslararası girişimsel yönelim ile değişen pazarlar bağlamında örgütsel öğrenme yetenekleri (Jantunen ve diğerleri, 2005, s. 238), B2B pazarlamadaki önemi için ağ oluşturma yetenekleri (Jin ve Cho, 2018, s. 595) gibi örgütsel yeteneklerin ayrıntılı bir şekilde incelenmesi gerektiği görülmektedir. Araştırmalarda yabancı stratejik ittifaklar, ortak girişimler ve kıyı dışı faaliyetlerin uluslararası girişimsel yönelimin ortaya çıkışını veya sonuçlarını etkileyip etkilemediği gibi organizasyonel faktörlerin ele alınması da uluslararası girişimsel yönelimin anlaşılmasına katkı sağlayacaktır (Wales ve diğerleri, 2019, s. 101). Bunun dışında özellikle aracı değişkenlerin etkisi, gelecek çalışmaların odaklanabileceği noktalardan biridir. Birru ve diğerleri (2019, s. 1185) ve Boso ve diğerleri (2017, s. 22), uluslararası girişimsel yönelim-performans ilişkisinde dış faktörlerin (örneğin, pazar dinamizmi ve rekabet yoğunluğu) ve örgütsel yeteneklerin (örneğin ihracat pazarı yenilik yeteneği, öğrenme süreçlerini dışa aktarmak, dönüştürme yeteneği) (Boso ve diğerleri, 2018, s. 224) aracılık etkisinin incelenebileceğini belirtmiştir. Wach ve diğerleri (2018, s. 18), uluslararasılaşma sürecinde girişimsel yönelim ile bilgi arasındaki ilişkiyi belirleyen faktörleri araştırmanın alana katkı sağlayacağını belirtmiştir.

Gelecek çalışmalarda odaklanabilecek noktalardan bir diğeri girişimcilerin özelliklerinin uluslararası girişimsel yönelim üzerindeki etkisi üzerinedir. De Mattos ve Salciuviene (2019, s. 2017), girişimcilerin sahip olduğu kişisel ağların bir girişimcinin proaktifliği ile ilişkili olabileceğini, bu konunun araştırılması gerektiğini belirtmişlerdir. Dai ve Lui (2009, s. 381), yurtdışında çalışıp ülkesine dönen girişimcilerin, uluslararası girişimsel yönelim konusunda farklılık göstereceğini ve özellikle Hindistan, Rusya gibi yükselen piyasalar kapsamında önemli bir rol oynayabileceğini belirtmiştir. Gelecek çalışmalarda expat özelliklerine odaklanmanın faydalı olacağı düşünülmektedir. Günümüzde bilgi iletişim teknolojilerindeki gelişmeler nedeniyle internet kullanımı birçok çalışmada önemli bir değişken olarak ele alınmaktadır. Bianchi ve diğerleri (2017, s. 189), yapmış oldukları çalışmada Arjantin, Brezilya veya Meksika gibi internetin büyük bir kullanım alanına sahip olduğu Latin Amerika ülkelerinde konunun ayrıntılı bir şekilde araştırılması gerektiğini belirtmiştir. Bu doğrultuda, internet kullanımının uluslararası girişimcilik faaliyetlerindeki etkisi yeni bir araştırma konusu olabilmektedir. Uluslararası girişimsel yönelim üzerine yapılan bazı çalışmalar model önerisinde bulunmuşlardır (Ruzzier ve diğerleri, 2020, s. 13). Gelecek çalışmaların, ortaya konan modelleri, ampirik olarak test etmesi önerilmektedir.

Araştırma kapsamında ele alınan çalışmaların teorik altyapısı incelendiğinde çoğunlukla kaynak temelli yaklaşımdan yararlandığı görülmüştür (Acosta ve diğerleri, 2018, s. 1129; Styles ve diğerleri, 2006, s. 506; Jin ve Cho, 2018, s. 586; Swoboda ve Olejnik, 2016, s. 140; Raats ve Krakauer, 2020, s. 64; Zucchella ve diğerleri, 2019, s. 456; Bianchi ve diğerleri, 2017, s. 177). Kaynak temelli yaklaşımdan yararlanarak oluşturulmuş olan bilgi temelli yaklaşım da çalışmaların yararlandığı teorilerden bir diğeridir (Dai ve Liu, 2009, s. 373). Bu yaklaşımlar dışında çalışmaların daha çok uluslararasılaşma üzerine kurgulanması sebebiyle, uluslararasılaşma üzerine teorilere (örn. OLİ Paradigması, Uppsala, İnovasyon ile İlgili Uluslararası Süreç Teorileri, Ağ Yaklaşımı gibi) odaklandığı görülmektedir (Nummela ve diğerleri, 2020, s. 3; Oyson, 2020, s. 6; Ahmed ve Brennan, 2019, s. 394; Gerschewski ve diğerleri, 2015, s. 559) Araştırma kapsamında incelenen çalışmaların ele aldığı diğer teoriler kaynak bağımlılığı teorisi (Calabrò ve diğerleri, 2017, s. 239; Brouthers ve diğerleri, 2015, s. 1162); stratejik yönetim teorisi (Acosta ve diğerleri, 2018, s. 1129; Birru ve diğerleri, 2019, s. 1175); girişimcilik teorisi (De Mattos ve Salciuviene, 2019, s. 1997; Wach, 2015, s. 12); davranış teorisi (Li ve diğerleri, 2018, s. 1011; Ruzzier ve diğerleri, 2020, s. 2) şeklinde sıralanmıştır. Uluslararası girişimsel yönelimin kurumsal teori kapsamında da incelenmesi önerilmiş (Gerschewski ve diğerleri, 2015, s. 572), Kurtulmuş ve diğerleri (2020, s. 7), çalışmalarını kurumsal teori üzerine kurgulamıştır. Kurumsal teori ile hem iç hem de dış pazarlarda

hükümetin, düzenlemelerin ve gayri resmi kurumların (örneğin kültür) rolleri ile ilgili faktörler incelenmektedir. Bu bağlamda, çeşitli ülkelerde bu araştırmanın yapılmasının uluslararası girişimsel yönelim boyutlarının şekillenmesinde etkili olacağı düşünülmektedir.

Gupta ve diğerleri, (2021, s. 85), yapmış olduğu bibliyometrik incelemesinde teorik olarak ele alınabilecek 3 modelden bahsetmiştir. Bunlardan ilki Paul ve Sanchez-Morcilio, (2019, s. 343), tarafından önerilen CPP Modeli'dir. Model Muhafazakar, Öngörülebilir ve Alanında Lider kelimelerinin baş harflerinin birleşiminden oluşmaktadır. Farklı firma türlerini ve coğrafi pazar seçimleri temelinde seçtikleri uluslararasılaşma yolunu açıklamak için 3 yaklaşım kullanmaktadır. Bu çerçeveye göre, kendilerini yerel pazarlarla sınırlayan firmalar muhafazakar olarak adlandırılır. Çeşitli serbest ticaret anlaşmalarına ve serbest ticaret bölgelerine üye olan ve bu anlaşmalar kapsamında uluslararası faaliyetlerini gerçekleştiren firmalar öngörülebilir sınıflamasında yer almaktadır. Gelirlerinin büyük bir kısmını küresel pazarlardan sağlayan firmalar, alanında lider firmalar olarak adlandırmaktadır. Önerilen bu çerçeve gelecek çalışmalarda, etnosentrik, polisentrik, regiosentrik ve geosentrik yaklaşım ile daha ayrıntılı bir şekilde incelenebilir. Teorik modellerden bir diğeri gelişmekte olan ülke pazarlarında kullanılabilir 7P modelidir (Paul ve Mas, 2019, s. 684). Bu çerçeve, firmaların uluslararası pazarlarda ancak diğer altı boyutu (Potansiyel, Yol, Süreç, Hız, Model ve Sorunlar) iyi anlayıp uyguladıklarında daha iyi performans elde edebileceklerini öne sürmektedir. Son olarak SCOPE çerçevesi, özellikle KOBİ'lerin uluslararasılaşması konusunda yol göstermektedir. Paul (2020, s. 225), ihracatta başarılı olmak için zorlukları, fırsatları ve sorunları analiz etmek için stratejiler olarak adlandırılan beş noktalı bir çerçeve geliştirmiştir (SCOPE). Bu bağlamda gelecekte yapılacak çalışmaların farklı teoriler bağlamında kurgulanması uluslararası girişimsel yönelimi anlamak adına faydalı olacaktır.

Sonuç

Uluslararası girişimsel yönelim kavramı, dış çevreyi izlemek ve rakibin uluslararası ticaretteki eylemlerini tahmin etmekte önemli bir kavramdır (Raats ve Krakauer, 2020, s. 63). Ayrıca bir firmanın gelir ve kazanç yüzdesi açısından ölçeği ve kapsamı, ülke sayısı bakımından coğrafi kapsamı, uluslararası kaynakları, üretim faktörlerini kullanımı ve hatta bir firmanın uluslararası alanda ne kadar hızlı girişimde bulunduğu uluslararası girişimsel yönelimden etkilenebilmektedir (Knight ve Cavuşgil, 2005, s. 32). Bu bağlamda, uluslararası girişimsel yönelim kavramıyla ilgili oldukça fazla çalışma yapılmıştır. Bu çalışmada, uluslararası girişimsel yönelim üzerine yapılmış olan çalışmalar eleştirel literatür taraması aracılığıyla incelenmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda makalelerin çoğunlukla girişimcilik dergilerinde yayınladığı görülmüştür. Araştırma kapsamında incelenen makaleler 2004-2021 yılları arasındaki çalışmalar olup, son yıllarda konuyla ilgili yapılan çalışmalar artmıştır. Araştırmalar daha çok ampirik olarak kurgulanmış, nicel çalışmalardır. Konuyla ilgili yapılmış olan nicel çalışmalar incelendiğinde, uluslararası girişimsel yönelim kavramı ile genellikle uluslararası performans değişkeninin ilişkilendirildiği görülmüştür. Ayrıca çalışmalarda genellikle Covin ve Slevin (1989, s. 86)'ın üç boyutlu girişimsel yönelim ölçeğinden yararlandığı görülmüştür. Uluslararası girişimsel yönelim ölçeği olarak en çok kullanılan ölçek ise Knight ve Çavuşgil (2004, s. 139)'in tek boyutlu ölçeği olmuştur. Yapılan incelemeler ampirik çalışmaların örneklem olarak en çok tek bir ülkedeki KOBİ'lere odaklandığını göstermektedir.

Çalışma uluslararası girişimciliğin araştırma alanlarından biri olan uluslararası girişimsel yönelim araştırmalarının durumuna ilişkin kapsamlı fikir edinmek isteyen akademisyenler için bir referans noktası sağlamaktadır. Yapılan incelemeler doğrultusunda uluslararası girişimsel yönelim alanında, yeni ve yaratıcı katkıların oluşturulması için tartışmalarda bulunmuş ve geleceğe dönük çalışma önerileri yapılmıştır. Bu öneriler metodolojik, bağlamsal, ele alınan değişkenler ve teorilerle ilgili öneriler başlıkları altında incelenmiştir. Metodolojik önerilerden ilki ölçek ile ilgili olmuştur. Ölçek kapsamında odaklanılabilecek konular ölçek boyutları, bu ölçek boyutlarının ülkeden ülkeye farklılık gösterebilecek olması, boyutların birbiri

ile olan ilişkisi, ölçek ile ilgili totolojik problemler olarak sıralanmıştır. İleride yapılacak çalışmaların boylamsal yapılması metodolojik önerilerden bir diğeridir. Bunun dışında araştırma yöntemi olarak nitel araştırmaların kullanılması, derinlemesine bilginin elde edilmesi açısından önerilmektedir. Son olarak çalışmalar genellikle KOBİ'ler üzerinde yapılmış olsa da, büyük ölçekli işletmeleri inceleyen çalışmalar da mevcuttur. Büyük ölçekli işletmeleri inceleyen çalışmaların veri toplarken birden fazla kişiden veri toplamaları, sonuçların güvenilirliği açısından önemlidir. Bağlamsal önerilerden ilki kültür spesifik çalışmaların yapılması üzerine olmuştur. Yapılan incelemeler sonucunda çalışmaların genellikle tek bir ülkeye odaklandığı görülmektedir. Bu bağlamda, kültür grupları çerçevesinde ya da gelişmiş, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülke sınıflandırmalarına gidilerek karşılaştırmalar yapmanın faydalı olacağı düşünülmektedir. Ayrıca giriş yapılacak pazarın potansiyel rolü önem verilmesi gereken konulardan bir diğeridir. Bu doğrultuda politik, ekonomik, sosyo-kültürel, teknolojik, yasal ve çevresel faktörlerin dikkate alınması gerekmektedir. Çevresel dinamiklerin farklı olduğu sektörleri incelemek ve karşılaştırmalar yapmak gelecek çalışmalar için faydalı olabilecektir. Küresel doğan işletmeler ve aile işletmeleri gibi farklı KOBİ gruplarını ayrıntılı incelemek ele alınabilecek konulardan bir diğeridir. Ayrıca günümüzde çeşitli girişimcilik türlerinin önemli hale geldiği görülmektedir. Örneğin mülteci ve göçmen girişimcilerin incelenmesi konuyla ilgili bilginin gelişmesine katkı sağlayacaktır. Uluslararası girişimsel yönelim kavramının çeşitli değişkenlerle ilişkilendirildiği görülmektedir. Özellikle örgütsel yetenekler, organizasyonel faktörler, expatların girişimcilik özellikleri gibi konuların gelecekte daha ayrıntılı bir şekilde ele alınması önerilmektedir. Yapılan çalışmaların çoğunlukla kaynak temelli yaklaşım ve uluslararasılaşma üzerine teoriler kapsamında incelendiği görülmüştür. Bu bağlamda farklı teorik çerçevelerde yapılacak çalışmaların alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Konuyla ilgili yapılan çalışmaların günümüzde de artarak devam ettiği düşünüldüğünde, yeni akademik tartışmalara ihtiyaç olduğu görülmektedir.

Kaynakça

- Acosta, A. S., Crespo, Á. H. ve Agudo, J. C. (2018). Effect of market orientation, network capability and entrepreneurial orientation on international performance of small and medium enterprises (SMEs). *International Business Review*, 27(6), 1128-1140. doi:<https://doi.org/10.1016/j.ibusrev.2018.04.004>
- Ahmed, F. U. ve Brennan, L. (2019). Performance determinants of early internationalizing firms: The role of international entrepreneurial orientation. *Journal of International Entrepreneurship*, 17(3), 389-424. doi:<https://doi.org/10.1007/s10843-019-00250-7>
- Allen, I. (2016). International entrepreneurship theory: Past, present and way forward. *Entrepreneurial Business and Economics Review*, 4(4), 93-103. Erişim adresi: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=464248>
- Alvi, F. H. (2020). International entrepreneurial orientation amidst post-colonial upheaval: entrepreneurs during the Hong Kong Umbrella Revolution, *Critical Perspectives on International Business*, 17(4), 572-598. doi:10.1108/cpoib-03-2020-0016
- Bianchi, C., Glavas, C. ve Mathews, S. (2017). SME international performance in Latin America. *Journal of Small Business and Enterprise Development*, 24(1), 176-195. doi:10.1108/JSBED-09-2016-0142
- Birru, W. T., Runhaar, P., Zaalberg, R., Lans, T. ve Mulder, M. (2019). Explaining organizational export performance by single and combined international business competencies. *Journal of Small Business Management*, 57(3), 1172-1192. doi:<https://doi.org/10.1111/jsbm.12403>

- Boso, N., Annan, J., Adeleye, I., Iheanachor, N. ve Narteh, B. (2018). Examining the paths from export strategic orientations to export performance: The mediating role of export resource transformation capability. *Thunderbird International Business Review*, 60(2), 207-230. doi:<https://doi.org/10.1002/tie.21878>
- Boso, N., Oghazi, P. ve Hultman, M. (2017). International entrepreneurial orientation and regional expansion. *Entrepreneurship & Regional Development*, 29(1-2), 4-26. doi: <https://doi.org/10.1080/08985626.2016.1255430>
- Boso, N., Cadogan, J. W. ve Story, V. M. (2012). Complementary effect of entrepreneurial and market orientations on export new product success under differing levels of competitive intensity and financial capital. *International Business Review*, 21, 667-681. doi: <https://doi.org/10.1016/j.ibusrev.2011.07.009>
- Brouthers, K. D., Nakos, G. ve Dimitratos, P. (2015). SME entrepreneurial orientation, international performance, and the moderating role of strategic alliances. *Entrepreneurship theory and practice*, 39(5), 1161-1187. doi: <https://doi.org/10.1111/etap.12101>
- Calabrò, A., Campopiano, G., Basco, R. ve Pukall, T. (2017). Governance structure and internationalization of family-controlled firms: The mediating role of international entrepreneurial orientation. *European Management Journal*, 35(2), 238-248. doi: <https://doi.org/10.1016/j.emj.2016.04.007>
- Covin, J. G. ve Miller, D. (2014). International entrepreneurial orientation: Conceptual considerations, research themes, measurement issues, and future research directions. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 38(1), 11-44. doi: <https://doi.org/10.1111/etap.12027>
- Covin, J. G. ve Slevin, D. P. (1989). Strategic management of small firms in hostile and benign environments. *Strategic Management Journal*, 10(1), 75-87. doi: <https://doi.org/10.1002/smj.4250100107>
- Covin, J. G. ve Slevin, D. (1991). A Conceptual Model of Entrepreneurship as Firm Behavior. *Entrep. Theory Pract.*, 16, 7-25. doi: <https://doi.org/10.1177/104225879101600102>
- Dai, L., Maksimov, V., Gilbert, B. A. ve Fernhaber, S. A. (2014). Entrepreneurial orientation and international scope: The differential roles of innovativeness, proactiveness, and risk-taking. *Journal of Business Venturing*, 29(4), 511-524. doi: <https://doi.org/10.1016/j.jbusvent.2013.07.004>
- Dai, O. ve Liu, X. (2009). Returnee entrepreneurs and firm performance in Chinese high-technology industries. *International Business Review*, 18(4), 373-386. doi: <https://doi.org/10.1016/j.ibusrev.2009.03.004>
- De Mattos, C. ve Salciuviene, L. (2019). The negative influence of the entrepreneur's level of higher education on the attractiveness of European SMEs as alliance partners in Brazil: the role of practical experience and international entrepreneurial orientation. *The International Journal of Human Resource Management*, 30(13), 1997-2025. doi: <https://doi.org/10.1080/09585192.2017.1316758>
- Dess, G. G. ve Lumpkin, G. T. (2005). The role of entrepreneurial orientation in stimulating effective corporate entrepreneurship. *Academy of Management Perspectives*, 19(1), 147-156. doi: <https://doi.org/10.5465/ame.2005.15841975>
- Dimitratos, P., Voudouris, I., Plakoyiannaki, E. ve Nakos, G. (2012). International entrepreneurial culture toward a comprehensive opportunity-based operationalization of international entrepreneurship. *International Business Review*, 21(4), 708-721. doi: <https://doi.org/10.1016/j.ibusrev.2011.08.001>

- Dimitratos, P. ve Jones, M. V. (2005). Future directions for international entrepreneurship research. *International Business Review*, 14(2), 119-128. doi: <https://doi.org/10.1016/j.ibusrev.2004.06.003>
- Etemad, H. (2015). The principal components of the international entrepreneurial orientation-performance relation and its linkages with the key concepts and key constructs in the present issue. *Journal of International Entrepreneurship*, 13(4), 361-369. doi: <https://doi.org/10.1007/s10843-015-0163-7>
- Fisher, C. (2010). *Researching and Writing a Dissertation*. 3rd edition. Harlow: Prentice Hall.
- Freeman, S. ve Cavusgil, S. (2007). Toward a typology of commitment states among managers of born- global firms: A study of accelerated internationalization. *Journal of International Marketing*, 15(4), 1-40. doi: <https://doi.org/10.1509/jimk.15.4.1>
- Freixanet, J., Braojos, J., Rialp-Criado, A. ve Rialp-Criado, J. (2020). Does international entrepreneurial orientation foster innovation performance? The mediating role of social media and open innovation. *The International Journal of Entrepreneurship and Innovation*, 22(1), 33-44. doi: <https://doi.org/10.1177/1465750320922320>
- Frishammar, J. ve Andersson, S. (2009). The overestimated role of strategic orientations for international performance in smaller firms. *Journal of International Entrepreneurship*, 7(1), 57-77. doi: <https://doi.org/10.1007/s10843-008-0031-9>
- Gerschewski, S., Rose, E. L. ve Lindsay, V. J. (2015). Understanding the drivers of international performance for born global firms: An integrated perspective. *Journal of World Business*, 50(3), 558-575. doi: <https://doi.org/10.1016/j.jwb.2014.09.001>
- Glavas, C. ve Mathews, S. (2014). How international entrepreneurship characteristics influence Internet capabilities for the international business processes of the firm. *International Business Review*, 23(1), 228-245. doi: <https://doi.org/10.1016/j.ibusrev.2013.04.001>
- Gnizy, I. (2019). Big data and its strategic path to value in international firms. *International Marketing Review*, 36(3), 318-341. doi: 10.1108/IMR-09-2018-0249
- Gnizy, I. ve Shoham, A. (2014). Uncovering the influence of the international marketing function in international firms. *International Marketing Review*, 31(1), 51-78. doi: 10.1108/IMR-12-2012-0204
- Gupta, R., Pandey, R. ve Sebastian, V. J. (2021). International Entrepreneurial Orientation (IEO): A bibliometric overview of scholarly research. *Journal of Business Research*, 125, 74-88. doi: <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2020.12.005>
- Hernández-Perlines, F. ve Xu, W. (2018). Conditional mediation of absorptive capacity and environment in international entrepreneurial orientation of family businesses. *Frontiers in Psychology*, 9(102), 1-14. doi: <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.00102>
- Hernández-Perlines, F., Moreno-García, J. ve Yañez-Araque, B. (2016). The mediating role of competitive strategy in international entrepreneurial orientation. *Journal of Business Research*, 69(11), 5383-5389. doi: <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2016.04.142>
- Hernandez, M. A. (2019). Unveiling International New Ventures' Success: Employee's Entrepreneurial Behavior. *Administrative Sciences*, 9(56), 1-32. doi: <https://doi.org/10.3390/admsci9030056>

- Jambulingam, T., Kathuria, R. ve Doucette, W.R. (2005). Entrepreneurial orientation as a basis for classification with a service industry: the case of retail pharmacy industry. *Journal of Operations Management*, 31(1), 23-42. doi: <https://doi.org/10.1016/j.jom.2004.09.003>
- Jantunen, A., Puumalainen, K., Saarenketo, S. ve Kyläheiko, K. (2005). Entrepreneurial orientation, dynamic capabilities and international performance. *Journal of International Entrepreneurship*, 3(3), 223-243. doi: <https://doi.org/10.1007/s10843-005-1133-2>
- Jin, B. ve Cho, H. J. (2018). Examining the role of international entrepreneurial orientation, domestic market competition, and technological and marketing capabilities on SME's export performance. *Journal of Business & Industrial Marketing*, 33(5), 585-598. doi: 10.1108/JBIM-02-2017-0043
- Jones N.V. ve Coviello N. (2005). Internationalisation: conceptualising an entrepreneurial process of behaviour in time. *Journal of International Business Studies*, 36(2), 227-244. doi: <https://doi.org/10.1057/palgrave.jibs.8400138>
- Kaya, H. ve Ağca, V. (2009). Entrepreneurial orientation and performance of Turkish manufacturing FDI firms: An empirical study. *İktisat, İşletme ve Finans Dergisi*, 24(275), 1-26. doi: <https://doi.org/10.3848/iif.2009.275.3157>
- Keupp, M. ve Gassmann, O. (2009). The past and future of international entrepreneurship: A review and suggestions for developing the field. *Journal of Management*, 36(1), 40-65. doi: <https://doi.org/10.1177/0149206308330558>
- Knight, G. A. ve Cavusgil, S. T. (2004). Innovation, organizational capabilities, and the born-global firm. *Journal of International Business Studies*, 35(2), 124-141. doi: <https://doi.org/10.1057/palgrave.jibs.8400071>
- Knight, G. A. ve Cavusgil, S. T. (2005). A taxonomy of born-global firms. *Management International Review*, 45(3), 15-35. Erişim adresi: https://www.jstor.org/stable/40836141?seq=1#metadata_info_tab_contents
- Kosala, M. (2015). Innovation processes as a stimulant of internationalisation process of firms. *Entrepreneurial Business and Economics Review*, 3(2), 65-84. Erişim adresi: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=288920>
- Kuivalainen, O., Sundqvist, S. ve Servais, P. (2007). Firms' degree of born-globalness, international entrepreneurial orientation and export performance. *Journal of World Business*, 42(3), 253-267. doi: <https://doi.org/10.1016/j.jwb.2007.04.010>
- Kurtulmuş, B. E., Katrinli, A. ve Warner, B. (2020). International Entrepreneurial Orientation and Performance of SMEs: The Mediating Role of Informal Institutional Framework. *SAGE Open*, 10(4), 1-9. doi: <https://doi.org/10.1177/2158244020983294>
- Li, L., Qian, G., Qian, Z. ve Lu, I. (2018). Aspiration, foreignness liability and market potential: How do they relate to small firms' international entrepreneurial orientation. *International Marketing Review*, 35(6), 1009-1032. doi: 10.1108/IMR-03-2017-0062
- Lin, Z., Cao, X. ve Cottam, E. (2020). International networking and knowledge acquisition of Chinese SMEs: the role of global mind-set and international entrepreneurial orientation, *Entrepreneurship & Regional Development*, 32(5-6), 449-465. doi: <https://doi.org/10.1080/08985626.2019.1640459>

- Lumpkin, G. T. ve Dess, G. G. (1996). Clarifying the entrepreneurial orientation construct and linking it to performance. *Academy of Management Review*, 21(1), 135-172. doi: <https://doi.org/10.5465/amr.1996.9602161568>
- Martin, S. L. ve Javalgi, R. R. (2016). Entrepreneurial orientation, marketing capabilities and performance: the moderating role of competitive intensity on Latin American International new ventures. *Journal of Business Research*, 69(6), 2040-2051. doi: <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2015.10.149>
- McDougall-Covin, P., Jones, M. ve Serapio, M. (2014). High-potential concepts, phenomena, and theories for the advancement of entrepreneurship research. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 38(1), 1-10. doi: <https://doi.org/10.1111/etap.12090>
- Miller, D. (1983). The correlates of entrepreneurship in three types of firms. *Management Science*, 29(7), 770-791. doi: <https://doi.org/10.1287/mnsc.29.7.770>
- Nummela, N., Vissak, T. ve Francioni, B. (2020). The interplay of entrepreneurial and non-entrepreneurial internationalization: an illustrative case of an Italian SME. *International Entrepreneurship and Management Journal*, 18, 295-325. doi: <https://doi.org/10.1007/s11365-020-00673-y>
- Oyson, M. J. (2020). Compressed internationalisation: New internationalisation behaviour of small New Zealand firms. *Journal of International Entrepreneurship*, 18, 444-472. doi: <https://doi.org/10.1007/s10843-020-00273-5>
- Paul, J. (2020). SCOPE Framework for SMEs: A New Theoretical Framework for Success and Internationalization. *European Management Journal*, 38(2), 219-230. doi: <https://doi.org/10.1016/j.emj.2020.02.001>
- Paul, J. ve Mas, E. (2019). Toward a 7-P framework for international marketing, *Journal of Strategic Marketing*, 28(8), 681-701. doi: <https://doi.org/10.1080/0965254X.2019.1569111>
- Paul, J. ve Sánchez-Morcilio, R. (2019). Toward a new model for firm internationalization: Conservative, predictable, and pacemaker companies and markets. *Canadian Journal of Administrative Sciences*, 36(3), 336-349. doi: <https://doi.org/10.1002/cjas.1512>
- Raats, R. ve Krakauer, P. V. (2020). International Entrepreneurial Orientation: Exploring the Brazilian Context. *Entrepreneurial Business and Economics Review*, 8(1), 51-69. Erişim adresi: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=976182>
- Rialp, A., Rialp, J. ve Knight, G. (2014). International entrepreneurship: A review and future directions. S. A. Fernhaber, & S. Prashantham, *The Routledge Companion to International Entrepreneurship* (s. 7-28). London, UK: Routledge.
- Ripollés-Meliá, M., Menguzzato-Boulard, M. ve Sánchez-Peinado, L. (2007). Entrepreneurial orientation and international commitment. *Journal of International Entrepreneurship*, 5(3-4), 65-83. doi: <https://doi.org/10.1007/s10843-007-0016-0>
- Rowley, J. ve Slack, F. (2004). Conducting a literature review. *Management Research News*, 27(6), 31-39. Erişim adresi: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/01409170410784185/full/pdf?title=conducting-a-literature-review>
- Ruzzier, M., Douglas, E. J., Ruzzier, M. K. ve Hojnik, J. (2020). International Entrepreneurial Orientation and the Intention to Internationalize. *Sustainability*, 12(14), 5647, 1-20. doi: <https://doi.org/10.3390/su12145647>

- Semrau, T., Ambos, T. ve Kraus, S. (2016). Entrepreneurial orientation and SME performance across societal cultures: An international study. *Journal of Business Research*, 69(5), 1928-1932. doi: <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2015.10.082>
- Styles, C., Kropp, F., Lindsay, N. J. ve Shoham, A. (2006). Entrepreneurial, market, and learning orientations and international entrepreneurial business venture performance in South African firms. *International Marketing Review*, 23(5), 504-523. doi: 10.1108/02651330610703427
- Sundqvist, S., Sintonen, S., Kuivalainen, O., Tarkiainen, A., Lee, N. ve Cadogan, J. W. (2016). Cross-country cross-survey design in international marketing research: The role of input data in multiple imputation. *International Marketing Review*, 33(3), 454-482. doi: 10.1108/IMR-11-2014-0348
- Swoboda, B. ve Olejnik, E. (2016). Linking processes and dynamic capabilities of international SMEs: the mediating effect of international entrepreneurial orientation. *Journal of Small Business Management*, 54(1), 139-161. doi: 10.1111/jsbm.12135
- Thanos, I. C., Dimitratos, P. ve Sapouna, P. (2017). The implications of international entrepreneurial orientation, politicization, and hostility upon SME international performance. *International Small Business Journal*, 35(4), 495-514. doi: <https://doi.org/10.1177/0266242616641749>
- Wach, K. (2015). Entrepreneurial orientation and business internationalisation process: The theoretical foundations of international entrepreneurship. *Entrepreneurial Business and Economics Review*, 3(2), 9-24. Erişim adresi: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=288919>
- Wach, K., Głodowska, A. ve Maciejewski, M. (2018). Entrepreneurial orientation, knowledge utilization and internationalization of firms. *Sustainability*, 10(12), 4711, 1-23. doi: <https://doi.org/10.3390/su10124711>
- Wales, W., Gupta, V. K., Marino, L. ve Shirokova, G. (2019). Entrepreneurial orientation: International, global and cross-cultural research. *International Small Business Journal*, 37(2), 95-104. doi: <https://doi.org/10.1177/0266242618813423>
- Weerawardena, J., Mort, G., Liesch, P. ve Knight, G. (2007). Conceptualizing accelerated internationalization in the born global firm: A dynamic capabilities perspective. *Journal of World Business*, 42, 294-306. doi: <https://doi.org/10.1016/j.jwb.2007.04.004>
- Yoo, S., Kim, H. M. ve Lee, Y. R. (2019). The Effects of International Entrepreneurial Orientation and Entrepreneurial Activities on SMEs' Export Performance. *Journal of Korea Trade*, 23(7), 156-172. doi: <https://doi.org/10.35611/jkt.2019.23.7.156>
- Yoon, J., Kim, K. K. ve Dedahanov, A. T. (2018). The role of international entrepreneurial orientation in successful internationalization from the network capability perspective. *Sustainability*, 10(6), 1709. doi: <https://doi.org/10.3390/su10061709>
- Zahra, S. A., Newey, L. R., & Li, Y. (2014). On the frontiers: The implications of social entrepreneurship for international entrepreneurship. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 38(1), 137-158. doi: <https://doi.org/10.1111/etap.12061>.
- Zhang, M., Sarker, S. ve Sarker, S. (2013). Drivers and export performance impacts of IT capability in 'born-global' firms: a cross-national study. *Information Systems Journal*, 23(5), 419-443. doi: <https://doi.org/10.1111/j.1365-2575.2012.00404.x>

Zhou, L., Barnes, B. R. ve Lu, Y. (2010). Entrepreneurial proclivity capability upgrading and performance advantage of newness among international new ventures. *Journal of International Business Studies*, 41(5), 882–905. doi: <https://doi.org/10.1057/jibs.2009.87>

Zucchella, A., Strange, R. N. ve Mascherpa, S. (2019). Which organisational capabilities matter for SME export performance?. *European Journal of International Management*, 13(4), 454-478. Erişim adresi: <https://www.inderscienceonline.com/doi/pdf/10.1504/EJIM.2019.100812>

Extended Abstract

Purpose

The aim of this study is to systematically examine the concept of international entrepreneurial orientation with the critical literature review method. Besides, it is aimed to draw a road map for future studies by examining the studies on international entrepreneurial orientation in detail.

Design and Methodology

The aim of this study is to conduct a research on the foundations and principles of international entrepreneurship orientation. In this context, literature review method was used. The literature review applied within the scope of the study is based on a critical literature review suggested by Fisher (2010, p. 94), which Wach (2015, p. 11) used in his conceptual study. In this context, studies on international entrepreneurial orientation were searched on the Web of Science database with the keyword "International Entrepreneurial Orientation". As a result of the research, 51 articles were reached. All the articles reached were evaluated. The studies were examined in detail methodologically and theoretically, and the findings were tabulated. Tabulated studies were evaluated in detail and discussed. As a result of the discussion, suggestions were made for the future, especially by mentioning the missing aspects on the subject.

Findings

As a result of the examinations, it was seen that the articles were mostly published in entrepreneurship journals. The articles examined within the scope of the research are the studies between 2004 and 2021, and the studies on the subject have increased in recent years. Studies are mostly empirically constructed and quantitative studies. When the quantitative studies on the subject are examined, it is seen that the concept of international entrepreneurial orientation is generally associated with the international performance variable. In addition, it was observed that the three-dimensional entrepreneurial orientation scale of Covin and Slevin (1989, p. 86) was generally used in the studies. The one-dimensional scale of Knight and Çavuşgil (2004, p. 139) was the most used scale as the international entrepreneurial orientation scale. Studies show that empirical studies mostly focus on SMEs in a single country.

Research Limitations

Within the scope of the study, the research was made using only the Web of Science database. This situation constitutes the limitation of the research.

Implications (Theoretical, Practical and Social)

The first of the methodological suggestions was related to the scale. The issues that can be focused on within the scope of the scale are the scale dimensions, the fact that these scale dimensions may differ from country to country, the relationship of the dimensions with each other, and tautological problems related to the scale. It is recommended to make future studies longitudinally and use qualitative research as a research method in order to obtain in-depth knowledge. Studies which examining large-scale enterprises collect data from more than one person for the reliability of the results. The first of the contextual suggestions was on the conduct of culture specific studies. It is thought to be useful to make comparisons within the framework of cultural groups or by using the classifications of developing, emerging and developed countries. In this direction, political, economic, socio-cultural, technological, legal and environmental factors should be taken into consideration. Examining the sectors with different environmental dynamics and making comparisons may be useful for future studies. Another issue that can be addressed is to examine different SME groups such as born globals and family businesses. In addition, it is seen that various types of entrepreneurship have become important today. For example, examining refugee and immigrant entrepreneurs will contribute to the development of knowledge on the subject.

Originality/Value

Considering that the studies on the international entrepreneurial orientation subject continue to increase today, it is seen that there is a need for new academic discussions about this topic. This study provides a starting point for future studies on international entrepreneurial orientation.

Araştırmacı Katkısı: Ayşe Merve URFA (%50), Cem Cüneyt ARSLANTAŞ (%50).